

วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง: แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชน
กระทำความผิดซ้ำ

ผู้แต่ง: ปพนธีร์ อีระพันธ์

การอ้างอิงที่แนะนำ: ปพนธีร์ อีระพันธ์, ‘แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงใน
คดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด’ (2567) 53(4) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
1291.

ผู้สนับสนุนหลัก

SAIJO DENKI

Tax and Legal Counsellors

Seri Manop & Doyle

**SATYAPON
& PARTNERS**
THAILAND Intellectual Property Law Firm

**Baker
McKenzie.**

ผู้สนับสนุนร่วม

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHINNAVAT & PARTNERS LTD.

DEJ-UDOM & ASSOCIATES
Attorneys-at-Law

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2109 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริง
ในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด*
An Approach to Development of Law
on Pre-Disposition Investigation
in Child and Juvenile Delinquency Case

ปพนธีร์ ธีระพันธ์

รองศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Papontee Teeraphan

Associate Professor, Faculty of Law, Thaksin University

วันที่รับบทความ 19 กันยายน 2567; วันที่แก้ไขบทความ 21 พฤศจิกายน 2567; วันที่ตอบรับบทความ 29 พฤศจิกายน 2567

บทคัดย่อ

การสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดในคดีอาญาภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เกิดขึ้นได้ทั้งในขั้นก่อนการพิจารณาและชั้นพิจารณาของศาล โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินการจัดทำรายงานการสืบเสาะแล้วส่งให้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี การจัดทำรายงานการสืบเสาะจึงมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเนื่องจากจะช่วยทำให้บุคคล

* บทความวิจัยนี้เรียบเรียงมาจากงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณโครงการสนับสนุนการวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.

ที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย รู้จักและมีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด อันจะนำไปสู่การเลือกใช้เครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและให้โอกาสกับผู้กระทำความผิดได้กลับเข้าสู่สังคมปกติต่อไป อย่างไรก็ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องของราชอาณาจักรไทยยังมีปัญหาสำคัญบางประการ ได้แก่ การกำหนดให้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะทั้งฉบับ การกำหนดให้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะบางประเด็น และการกำหนดตัวผู้มีอำนาจสั่งงดการสืบเสาะ ซึ่งปัญหาล่าช้าอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนต่อไป

ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดของราชอาณาจักรไทย บทความวิจัยเรื่องนี้ได้เสนอแนะให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 82(1) แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยตัดข้อความที่ให้ดุลยพินิจผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่องดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาออก พร้อมกับเสนอแนะให้มีการแก้ไขระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 4 วรรคสอง โดยกำหนดให้ทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงและทำรายงานในข้อเท็จจริงสำคัญทั้ง 4 ข้อ อันได้แก่ ข้อเท็จจริงด้านสภาพร่างกาย ข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ข้อเท็จจริงด้านสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ และข้อเท็จจริงด้านสภาพจิต โดยไม่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีหน้าที่สืบเสาะมีการใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่อาจดำเนินการสืบเสาะได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนากฎหมาย การสืบเสาะข้อเท็จจริง คดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด

Abstract

The pre-disposition investigation under Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 can occur both in the pre-trial and at the trial stages of the court. The law stipulates that the director of the Juvenile Observation and Protection Center is responsible for preparing the investigation report and sending it to the inquiry official, the public prosecutor, or the court. The preparation of the pre-disposition investigation report is important to juvenile justice system because it helps the persons who are responsible by law to know and have important information about the delinquent, which will lead to the selection of tools to rehabilitate behavior that violates the law and allow the delinquent to return to society. However, this research article also

found that the provisions of relevant laws in Thailand still have some significant problems, including the provision of discretion to entirely suspend the investigation, the provision of discretion to suspend the investigation in certain matters, and the determination of the person with the authority to order the suspension of the investigation. These problems may affect the efficiency of the rehabilitation of delinquents in the future.

In conclusion, in order to develop the law related to the pre-disposition investigation in Thailand, this research article suggests amending Section 82(1) of Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 by removing the text that gives the director of the Juvenile Observation and Protection Center to refrain from investigating the facts in delinquency case. It also suggests amending Section 4, paragraph two of the Ministry of Justice Regulations on Investigation and Consideration of Facts Regarding Children or Juveniles B.E. 2554, by specifying that the investigation of facts and the report must be made on all four important facts, namely, facts regarding physical condition, facts regarding society or environment, facts regarding intelligence, habits, personality, and facts regarding mental condition, without allowing the person who has the duty to investigate to exercise discretion to refrain from investigating the facts on any one or more issues, except in cases where the investigation is truly impossible.

Keywords: approach to development of law, pre-disposition investigation, child and juvenile delinquency case

1. บทนำ

ราชอาณาจักรไทยออกกฎหมายเพื่อแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494¹ กระทั่งปัจจุบันเป็นเวลากว่า 70 ปีแล้วที่การดำเนินการกับผู้กระทำความผิดที่ยังอ่อนด้วยวัยวุฒิ คุณวุฒิ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ทำงานอย่างเข้มแข็ง รวมทั้งค่อย ๆ พัฒนาโดยมีมาตรการใหม่ ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการให้โอกาสเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยในปัจจุบัน พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ มาตรการพิเศษต่าง ๆ ที่เข้ากับยุคสมัยถูกคิดค้นหรือพัฒนา และถูกบัญญัติให้เห็นได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การมีมาตรการว่ากล่าวตักเตือนในชั้นสอบสวน² การมีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดี³ และการมีมาตรการเปลี่ยนโทษทางอาญาภายหลังมีคำพิพากษา⁴ เป็นต้น เครื่องมือตามกฎหมายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งยืนยันให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี⁵

ภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ศาลเยาวชนและครอบครัว (Juvenile and Family Court) เป็นองค์กรหนึ่งที่มีอำนาจหน้าที่ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยกฎหมายกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับการศึกษา สันทนาการ และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีมากกว่าการที่จะลงโทษ นอกจากนี้ในการพิพากษาคดีศาลจะต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคน ๆ ไป และจะต้องใช้การลงโทษ หรือเปลี่ยนโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่องแม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกัน⁶ ด้วยเหตุนี้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจึงเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญและมีผลต่อการเลือกใช้เครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตามกฎหมายข้อมูลรายละเอียดเหล่านี้จะมาจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริง (Pre-Disposition Report) ของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน⁷ โดยในรายงานการสืบเสาะดังกล่าวจะมีรายละเอียด

¹ อัจฉริยา ชูตินันท์, *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3, วิญญูชน 2552) 34-35.

² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 69/1.

³ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 และ 90.

⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 142.

⁵ ปพนธีร์ ชีระพันธ์, *แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย* (นิติธรรม 2561) 27-28.

⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 119.

⁷ ต่อไปนี้จะเรียกว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจ.

เกี่ยวกับ (1) อายุ (2) ประวัติ (3) ความประพฤติ (4) สติปัญญา (5) การศึกษาอบรม (6) สภาพร่างกาย (7) สภาพจิต (8) นิสัย (9) อาชีพ (10) ฐานะของเด็กหรือเยาวชน (11) ฐานะของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย (12) สิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น และ (13) สาเหตุแห่งการกระทำความผิด เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวมีข้อมูลและรายละเอียดเหล่านี้อยู่ในความครอบครอง ประกอบกับการดำเนินการค้นหาความจริงด้วยตนเอง ศาลจึงจะเลือกใช้เครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดในแต่ละรายตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย⁸

อย่างไรก็ดีพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดข้อยกเว้นให้ผู้อำนวยการสถานพินิจใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงได้เช่นกัน หากเห็นว่าเป็นคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และตนเองเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดี ด้วยการบัญญัติของกฎหมายเช่นนี้ แสดงให้เห็นปัญหาที่สำคัญอย่างน้อยสองประการ ได้แก่ ประการแรก ผู้อำนวยการสถานพินิจมีดุลยพินิจในการสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงได้ หากเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด⁹ และประการที่สอง เมื่อมีการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงแล้ว ศาลเยาวชนและครอบครัวในฐานะองค์กรซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ย่อมไม่มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดได้เลย ทำให้การเลือกใช้เครื่องมือในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งมีความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้น ไม่สามารถกระทำได้ตามไปด้วย และในท้ายที่สุดก็จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมต่อไป

ด้วยเหตุนี้ รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ทั้งยังจะส่งผลต่อการกลับคืนสู่สังคมในอนาคตอีกด้วย บทความวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาและอธิบายถึงแนวคิดทฤษฎีและบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริง รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมายในราชอาณาจักรไทย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะอันจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและนำไปสู่การบรรลุผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ให้อาสาเด็กและเยาวชนผู้กลับตัวได้กลับเข้าใช้ชีวิตและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมในอนาคตต่อไป

⁸ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 36(1).

⁹ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 82(1).

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ก่อนที่จะดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดของประเทศไทย มีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจแนวความคิดที่เป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องเสียก่อน โดยในส่วนนี้ผู้เขียนจะได้อธิบายเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก และแนวคิดการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามลำดับ ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างจากการก่ออาชญากรรมของบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ปกติ เนื่องจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอาจมาจากสาเหตุได้หลากหลาย¹⁰ เช่น 1) ความบกพร่องทางชีววิทยาและพันธุกรรม (Biology and Genetic) เช่น การมีระดับความฉลาดทางเชาว์ปัญญาที่ต่ำและความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดและการควบคุมอารมณ์¹¹ การมีสภาพร่างกาย จิตใจที่พิการ มีจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ หรือมีความรู้เท่าไม่ถึงการณ์¹² 2) ความบกพร่องทางครอบครัว เช่น การกระทำผิดกฎหมายของบิดามารดา การทารุณกรรมเด็ก การใช้ความรุนแรงในครอบครัว มีการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม¹³ ขาดความสามัคคีปรองดอง การถูกครอบครัวยุติธรรม 3) สิ่งแวดล้อมในสังคม (Social Environment) สิ่งแวดล้อมในสังคมเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด โดยเฉพาะกับปฏิสัมพันธ์ที่มีระหว่างเพื่อนด้วยกัน เช่น การคบเพื่อนที่มีปัญหาทางพฤติกรรม เพื่อนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา การใช้ยาเสพติดและแอลกอฮอล์ของเพื่อน 4) สิ่งแวดล้อมในชุมชน (Ecological Environment) เช่น อัตราอาชญากรรมในชุมชนที่สูง การขาดการเข้าถึงทรัพยากรในชุมชน อัตราการว่างงานในชุมชน การออกจากโรงเรียน¹⁴ ทั้งนี้ สาเหตุของการกระทำความผิดข้อนี้จะมีความยืดโยงกับพื้นที่ที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ และ 5) การศึกษา (Education) เช่น การมีระบบการศึกษาพื้นฐานที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือขาดโอกาสทางการศึกษา ด้วยเหตุนี้การให้ความหมายของการกระทำความผิดที่มีลักษณะเฉพาะจึงมีลักษณะที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

¹⁰ อัจฉริยา ชูตินันท์ (เชิงอรรถ 1) 25-30.

¹¹ Barry Krisberg and others, 'The Watershed of Juvenile Justice Reform' (1986) 32, 1 Crime and Delinquency, 5-38.

¹² ปรีชวัน จันทศิริ, 'จิตวิทยาและการให้คำปรึกษาเด็กหรือเยาวชน' (ม.ป.ท., 2559) 5.

¹³ ลักขณา ของเมืองพรวน, 'จิตวิทยา เด็ก เยาวชนและครอบครัว' (ม.ป.ท., 2549) 127.

¹⁴ Robert W. Taylor and Eric J. Fritsch, *Juvenile Justice: Policies, Programs, and Practices* (3rd edn, McGraw-Hill 2011) 77-79.

รองศาสตราจารย์ประธาน วัฒนวานิชย์ อธิบายว่า แม้ว่าการกระทำความผิด (Delinquency) โดยพื้นฐานมีลักษณะคล้ายคลึงกับการก่ออาชญากรรม (Criminality) แต่การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนใช้สถานะอายุของผู้กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย เนื่องจากผู้กระทำความผิดยังไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบเหมือนผู้ใหญ่ ยังไม่รู้จักแยกแยะระหว่างความดีกับความชั่ว ความถูกต้องกับความผิด ด้วยเหตุนี้การกระทำความผิดต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนกับการกระทำความผิดของบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ทั่วไปจึงมีวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่การสืบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาคดี การใช้มาตรการต่าง ๆ รวมถึงการลงโทษผู้กระทำความผิด¹⁵

รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนียผล ให้ความเห็นว่า ในทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาถือว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเพราะหลงผิดไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือด้วยความเป็นผู้เบาปัญญาและอ่อนแอทางจิตใจซึ่งอาจกล่อมเกล้าให้กลับตัวเป็นคนดีได้ จึงไม่ควรใช้วิธีปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงอาชญากร เพราะถ้าทำเช่นนั้นก็เท่ากับผลักดันให้เขายิ่งถลำลึกลงไปสู่ทางชั่วร้ายจนไม่สามารถกลับตัวได้ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะกลายเป็นอาชญากรที่มีสันดานชั่วร้ายไปจริง ๆ การพิจารณาความหมายของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนี้ จะต้องอาศัยหลักเกณฑ์ 2 ประการประกอบกัน คือ เกณฑ์อายุและเกณฑ์การกระทำความผิด ซึ่งในแต่ละประเทศจะกำหนดหลักเกณฑ์ทั้ง 2 ประการแตกต่างกันออกไป¹⁶

ศาสตราจารย์ ดร.เสริน ปุณณะหิตานนท์ อธิบายว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งกับค่านิยมของวัฒนธรรมที่ครอบงำวิถีชีวิตของเยาวชน ซึ่งก็คือพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนค่านิยมหลักที่เป็นระบบก่อรูปลักษณะนิสัยใจคอของเยาวชน ถึงแม้ว่ากฎหมายบางอย่างไม่ได้ฝังรากลึกลงในจารีตประเพณีของสังคม แต่ก็ปรากฏว่าจารีตประเพณีหลายอย่างได้ถูกนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการบัญญัติกฎหมาย ดังนั้น การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจึงมีความหมายในทางพฤติกรรมบางรูปแบบที่ขัดแย้งหรือต่อต้านสังคม ทำให้เกิดการเสียระเบียบทั้งในทางสังคมและตัวบุคคล และมีนัยความหมายครอบคลุมไปถึงผลของการใช้ค่านิยมวินัยฉัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนาภายในกรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคมด้วย¹⁷

จากความหมายข้างต้นอาจสรุปความหมายของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้เป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางแรกเป็นแนวทางที่ยึดถือด้วยทฤษฎีกฎหมายเป็นหลัก เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด คือ บุคคลที่มีอายุตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดและกระทำการฝ่าฝืนกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นความผิด ในขณะที่แนวทางที่สองจะยึดถือกฎเกณฑ์อื่น ๆ ทางสังคมประกอบด้วย โดยแนวทางนี้

¹⁵ ประธาน วัฒนวานิชย์, *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนกรยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน* (ประกายพริก 2530) 7-8.

¹⁶ ประเทือง ธนียผล, *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 4, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2561) 21-24.

¹⁷ เสริน ปุณณะหิตานนท์, *การกระทำความผิดในสังคม สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน*, (เดอะบิสซิเนสเพรส 2523) 88-89.

เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะหมายถึง บุคคลที่มีพฤติกรรมไม่ดีหรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐาน ค่านิยม จารีตประเพณีของสังคม¹⁸

ด้วยการให้ความหมายของการกระทำความผิดประกอบกับการมีขั้นตอนหรือกระบวนการ ในการดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ของสังคม ส่งผลให้การศึกษาสาเหตุของการกระทำความผิดเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากสาเหตุของการกระทำความผิดจะส่งผลต่อการเลือกใช้เครื่องมือ ในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กและเยาวชน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจะมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นเมื่อผู้ใช้อำนาจรัฐที่เกี่ยวข้อง ทราบถึงสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละรายแล้ว ก็จะได้เลือกใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อกำจัดหรือตัดทอนสาเหตุ นั้น ๆ ออกไป¹⁹ นอกจากนี้การทราบสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนยังช่วยทำให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องป้องกันและแก้ไข สาเหตุต่าง ๆ เหล่านั้นอันจะเป็นการลดอัตราการกระทำความผิดได้ในอนาคตอีกด้วย²⁰ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาสาเหตุโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์ลักษณะและสาเหตุในการกระทำความผิด เป็นรายบุคคล รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุพื้นเพดั้งเดิมของผู้กระทำความผิด เพราะการที่บุคคลจะกระทำความผิดได้นั้นจะต้องเกิดจากแรงกดดันและบีบคั้นด้านร่างกาย จิตใจ และ สภาพสังคม เช่น เกิดจากการบกพร่องทางพันธุกรรมหรือกายภาพ เกิดจากความยากจน หมดโอกาสทางสังคม เกิดจากความกดดันในจิตใจซึ่งทำให้เขาไม่มีโอกาสใช้เหตุผลพิจารณาถึงผลดีและผลเสีย ก่อนที่จะกระทำความผิด²¹ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวนี้สอดคล้อง กับแนวความคิดหลักของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive School) ที่ได้เสนอแนวความคิดในการค้นหา สาเหตุของการกระทำความผิดผ่านการศึกษาผู้กระทำความผิดแต่ละคนไป²²

2.2 แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู

แนวคิดของการแก้ไขฟื้นฟูเป็นแนวคิดที่ถูกพัฒนาโดยใช้การศึกษาถึงเหตุและผลทางด้าน วิทยาศาสตร์อันสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม แนวคิดนี้มองว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้น

¹⁸ ปพนธีร์ ธีระพันธ์ และพญฐิติกร ศุภพล, 'แนวทางการพัฒนามาตรการบริการชุมชนในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชน เป็นผู้กระทำความผิด' (2566) 52, 4 วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 1007-1008.

¹⁹ วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา, 'ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2547) 17.

²⁰ บุญเพราะ แสงเทียน, คำบรรยายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน, (โรงพิมพ์พิมพ์อักษร 2540) 14-15.

²¹ สกานต์ ตามไท และนันทิ จิตสว่าง, ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีทางศาลและการฝึกอาชีพ, (คาฟแมนเพรส 2528) 456.

²² สุวนา อิมสุดจิตร, 'ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่และเยาวชนเกี่ยวกับการบริการทางการศึกษาในสถานพินิจและคุ้มครอง เด็กกลาง' (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529), 14-15.

ทดแทนหรือซ่อมชดเชยยังเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายทาง ทั้งยังไม่ใช้การแก้ปัญหาจากต้นเหตุของการฝ่าฝืนกฎหมายที่แท้จริง ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำความผิดภายใต้การมุ่งศึกษาและทำความเข้าใจตัวผู้กระทำความผิดและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องจึงเป็นแนวทางในการแก้ไขพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่แท้จริง นอกจากนี้แนวคิดของการแก้ไขฟื้นฟูยังเน้นการรักษาอนาคตของผู้กระทำความผิด²³ ซึ่งต้องการให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าใช้ชีวิตในสังคมปกติได้หลังจากมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วอีกด้วย²⁴ โดยแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดที่เป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน²⁵

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก

แนวคิดการรักษาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กปรากฏให้เห็นในข้อ 3 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยบัญญัติว่า “ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก...” บทบัญญัติข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่เด็กจะได้รับในฐานะประธานแห่งสิทธิ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการรักษาผลประโยชน์สูงสุดของเด็กนี้มุ่งหวังให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีกับตัวเด็ก (Well-being) ดังจะเห็นได้จากย่อหน้าที่ 2 ของข้อ 3 แห่งอนุสัญญาดังกล่าว ที่ว่า “รัฐภาคีรับที่จะประกันให้มีการคุ้มครองและการดูแลแก่เด็กเท่าที่จำเป็นสำหรับความอยู่ดีของเด็ก...”²⁶

Robert Harris Mnookin ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard Law School) ให้ความเห็นว่า การพิจารณาเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็กคือการพิจารณาสิ่งที่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็กและมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าว่าวัตถุประสงค์และคุณค่าแห่งชีวิตของเด็ก²⁷

ท่านวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล ผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชนให้คำจำกัดความของประโยชน์สูงสุดของเด็กไว้ว่า เป็นสิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตรอด ทั้งที่อยู่ภายในกรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ที่ให้การรับรองไว้และอยู่ในกรอบของสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปซึ่งเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก

²³ ปพนธีร์ ชีระพันธ์, *แนวคิดที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย* (เชิงอรรถ 5) 33-37.

²⁴ ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, *ทฤษฎีการลงโทษ*, (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2554) 31-32.

²⁵ ปพนธีร์ ชีระพันธ์ และพฤทธิกร ศุภพล (เชิงอรรถ 18) 1009.

²⁶ Convention on the Rights of the Child Article 3

²⁷ Elsje Bonthuys, ‘The Best Interests of Children in the South African Constitution’, <https://www.researchgate.net/publication/31009368_The_Best_Interests_of_Children_in_the_South_African_Constitution> อ้างถึงใน จิราวัฒน์ แซ่มชัยพร, ‘การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551) 25.

ซึ่งจากคำนิยามนี้ การตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่กำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือที่กำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มิใช่คุ้มครองสวัสดิภาพของสังคมโดยมองว่าเด็กเป็นตัวทำลายสวัสดิภาพของสังคม²⁸

จากคำจำกัดความข้างต้น จุตร่วมอย่างหนึ่งที่พบได้จากนิยามประโยชน์สูงสุดของเด็ก คือ หลักการดังกล่าวนี้ไม่ได้ถูกจำกัดไว้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ยังมีขอบเขตไปถึงการกระทำต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งในด้านบริหารและนิติบัญญัติอีกด้วย ซึ่งแม้ว่าการให้คำจำกัดความข้างต้นจะไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบ วิธีการ หรือกระบวนการโดยสมบูรณ์ไว้อย่างเป็นรูปธรรมในตัวบทกฎหมายใด ๆ แต่ก็อาจสรุปได้ว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็กนั้นคือการพิจารณาถึงความผาสุกแก่เด็กในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ สุขภาพ หรือสถานะทางสังคม

การพิจารณาประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กนั้นอาจถูกแบ่งได้เป็น 2 แนวทาง คือ²⁹ แนวทางแรก ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญที่สุด (The Paramount Consideration) แนวทางนี้จะพิจารณาถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์สูงสุดของเด็กเพียงสิ่งเดียวที่มีความสำคัญอย่างแท้จริง โดยจะทำการพิจารณาคัดเลือกประกอบกับโอกาสและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นไปได้ทั้งทาง ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณและสังคมแวดล้อมของเด็ก ในขณะที่แนวทางที่สอง ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก (A Primary Consideration) แนวทางนี้จะเน้นไปที่การพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก แต่ไม่ถูกจำกัดเพียงลำดับเดียว ซึ่งต้องพิจารณาประกอบกับปัจจัยอื่น ๆ ที่เท่าเทียมกัน และใช้วิธีการที่เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของเด็กแต่ละรายไป³⁰ การพิจารณาตามแนวทางนี้มีลักษณะยืดหยุ่นกว่าแนวทางแรกและเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิของบิดามารดากับเด็กหรือเกิดความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ของรัฐและประโยชน์ของเด็ก รวมทั้งยังเป็นแนวทางที่ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 3 อีกด้วย

2.4 แนวคิดการสืบเสาะข้อเท็จจริง

การสืบเสาะข้อเท็จจริงปรากฏให้เห็นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ก่อนการทำความเข้าใจในหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ผู้เขียนจะอธิบายในแนวคิดเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงก่อน โดยจะอธิบายตามลำดับหัวข้อ ได้แก่ ความหมายของ

²⁸ วัชรินทร์ ปัจเจวิญญูสกุล, ‘มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก’ (2537) 41, 5 ตุลาคม 19.

²⁹ จิราวัฒน์ แซ่มชัยพร, ‘การคุ้มครองสิทธิเด็กโดยหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามมาตรา 3(1) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989’ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2551) 28-32.

³⁰ The African Child Policy Forum, In *The Best Interests of the Child: Harmonising Laws on Children in West and Central Africa* (African Child Policy Forum 2011) 33.

การสืบเสาะข้อเท็จจริง วัตถุประสงค์และการดำเนินการของการสืบเสาะข้อเท็จจริง รายละเอียดสำคัญของการสืบเสาะข้อเท็จจริง และประโยชน์ของการสืบเสาะข้อเท็จจริง

2.4.1 ความหมายของการสืบเสาะข้อเท็จจริง

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้คำนิยามของ “สืบเสาะ” ว่า หมายถึง ค้นหา แสวงหา และคำว่า “ข้อเท็จจริง” ว่าหมายถึง ข้อความหรือเหตุการณ์ที่เป็นมาหรือที่เป็นอยู่ตามจริง หรือเรื่องหรือประเด็นที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ พฤติกรรม หรือสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้น ที่มีอยู่ หรือที่เป็นไป จากคำนิยามข้างต้น การสืบเสาะข้อเท็จจริงจึงมีความหมายว่าเป็นการแสวงหาเรื่องราวหรือประเด็นที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ พฤติกรรม หรือสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้น ที่มีอยู่ หรือที่เป็นไป

สำหรับในภาษาอังกฤษ รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงถูกใช้ด้วยคำว่า “Pre-Disposition Report หรือ Pre-Sentence Report” ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศนั้น ซึ่งถูกให้ความหมายไว้คือ เอกสารที่จัดทำโดยเจ้าพนักงานคุมประพฤติหรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลทราบข้อมูลก่อนมีคำพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับความต้องการ และสภาวะของเด็กและเยาวชนแต่ละราย ๆ ไปโดยรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงอาจดำเนินการภายหลังจากที่ตัวผู้กระทำความผิดได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาในศาล หรือเมื่อศาลตัดสินว่ามีความผิดแล้ว และจะดำเนินการเสร็จสิ้นก่อนศาลจะตัดสินลงโทษ³¹

2.4.2 วัตถุประสงค์และการดำเนินการของการสืบเสาะข้อเท็จจริง

การสืบเสาะข้อเท็จจริงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลสำคัญของผู้กระทำความผิดให้ศาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลดังกล่าวนั้นอาจประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติและภูมิหลัง ประวัติอาชญากรรม สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและอาจมีผลต่อการตัดสินใจในการลงโทษ

การดำเนินการสืบเสาะสามารถกระทำได้โดยหลายวิธีประกอบกัน เช่น การสัมภาษณ์ผู้กระทำความผิดและผู้เกี่ยวข้อง อาทิ สมาชิกในครอบครัว นายจ้าง เป็นต้น การตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ เช่น บันทึกการหรือรายงานของโรงพยาบาล เป็นต้น โดยทั่วไปจะดำเนินการโดยเจ้าพนักงานคุมประพฤติ³² หรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่ง เช่น เจ้าพนักงานของศาลที่มีความชำนาญ (Professional Court Employee) หรือที่ปรึกษา (Professional Consultant)³³ รายงานการสืบเสาะ

³¹ Joshep W. Roger, ‘Predisposition Report: Maintaining the Promise of Individualized Juvenile Justice’ (U.S. Department of Justice 1990) <<https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/124921NCJRS.pdf>> สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567.

³² Cliff Roberson, *Juvenile Justice: Theory and Practice* (CRC Press 2010) 155.

³³ Ellen Marrus and Irene Merker Rosenberg, *Children and Juvenile Justice* (2nd edn, Carolina Academic Press 2012) 417.

ข้อเท็จจริงอาจถูกทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรืออาจอยู่ในรูปของวาจาก็ได้ จากนั้นจะถูกส่งไปให้ศาล ก่อนที่จะมีการพิจารณาโทษหรือใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ศาลพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ก่อนตัดสินใจลงโทษหรือใช้วิธีการที่เหมาะสม โดยในท้ายที่สุดรายงานการสืบเสาะจะช่วยให้ศาล ตัดสินใจอย่างรอบรู้และเป็นไปตามเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรม

2.4.3 รายละเอียดสำคัญของการสืบเสาะข้อเท็จจริง

รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดในประเทศต่าง ๆ จะประกอบด้วย รายละเอียดอันเป็นสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Information) รายงานการสืบเสาะจะเริ่มต้นด้วย ข้อมูลส่วนตัวพื้นฐานของผู้กระทำความผิด ซึ่งได้แก่ ชื่อ อายุ ที่อยู่ และข้อมูลในการติดต่อ รวมทั้ง สุขภาพกายและจิต ความประพฤติและนิสัย

(2) รายละเอียดความผิด (Offense Details) ข้อมูลส่วนนี้เป็นรายละเอียดของความผิด ที่เคยถูกกระทำมา รวมถึงวันที่ สถานที่ และพฤติการณ์แวดล้อมในการกระทำความผิด

(3) ประวัติอาชญากรรม (Criminal History) ข้อมูลส่วนนี้เป็นรายงานสรุปประวัติ อาชญากรรมก่อนหน้า รวมทั้งการรับโทษ การจับกุม และข้อหาที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ รายละเอียดส่วนนี้อาจรวมถึงระยะเวลาทำทัณฑ์บนหรือคุมความประพฤติที่ผ่านมา การปฏิบัติตาม คำสั่งศาลก่อนหน้านี้ และความพยายามในการแก้ไขฟื้นฟูต่าง ๆ³⁴

(4) ประวัติทางสังคม (Social History) ข้อมูลส่วนนี้ครอบคลุมประวัติครอบครัวของ ผู้กระทำความผิด ประวัติการศึกษา อาชีพหรือสถานะการทำงาน และความสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งอาจ รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพการสมรสของผู้กระทำความผิด บุตร และสถานการณ์ความเป็นอยู่อีกด้วย

(5) การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริง มีรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินความเสี่ยงของผู้กระทำความผิดในการกระทำความผิดซ้ำ การประเมินนี้จะช่วยให้ศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประเมินความเป็นไปได้ที่จำเลยจะกระทำความผิด ในอนาคต

(6) คำแนะนำเกี่ยวกับการลงโทษหรือใช้มาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสม (Sentencing or Other Appropriate Means Recommendations) รายงานการสืบเสาะจะสรุปท้ายด้วยคำแนะนำ เกี่ยวกับการลงโทษหรือใช้มาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสม เช่น ภาควัฒน์ การปรับ การบริการชุมชน โครงการแก้ไขฟื้นฟู หรือการจำคุก เป็นต้น คำแนะนำเหล่านี้ถูกวิเคราะห์และวางอยู่บนพื้นฐานของ พฤติกรรมส่วนบุคคลของผู้กระทำความผิด ลักษณะของความผิดที่เกิดขึ้น และการอำนวยความสะดวก ให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

³⁴ Preston Elrod and R. Scott Ryder, *Juvenile Justice: A Social, Historical, and Legal Perspective* (5th edn, Jones & Barlett Learning 2021) 240.

นอกจากนี้ในรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงในบางประเทศ อาจมีรายละเอียดต่อไปนี้เพิ่มเติม

(1) การใช้สารเสพติดและสุขภาพจิต (Substance Abuse and Mental Health) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดอาจเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ข้อมูลส่วนนี้จะประเมินประวัติการใช้สารเสพติดของผู้กระทำความผิด รวมถึงภาวะการติดยาหรือแอลกอฮอล์ โปรแกรมการบำบัดที่เคยได้รับ รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังอาจกล่าวถึงประวัติสุขภาพจิต เช่น การวินิจฉัย ยา และการรักษาทางจิตเวชก่อนหน้า³⁵

(2) แถลงการณ์ผลกระทบของเหยื่อ (Victim Impact Statement) ในรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงอาจมีรายละเอียดซึ่งเป็นผลกระทบจากเหยื่อหรือตัวแทนของเหยื่อ ทั้งที่เป็นผลกระทบทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และการเงิน รวมทั้งการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น (Restitution)³⁶

2.4.4 ประโยชน์ของการสืบเสาะข้อเท็จจริง

การสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดมีประโยชน์ ดังนี้

(1) ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการลงโทษหรือการใช้มาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะให้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้าน อันจะช่วยให้สามารถตัดสินใจในการเลือกใช้เครื่องมือเพื่อดำเนินการต่อไปภายใต้ความเข้าใจต่อตัวผู้กระทำความผิดอย่างถ่องแท้³⁷

(2) มีการประเมินเป็นรายบุคคล รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมุ่งเน้นการพิจารณาปัจจัยเฉพาะและสถานการณ์แวดล้อมของผู้กระทำความผิดแต่ละราย รวมถึงประวัติอาชญากรรม ภูมิหลังส่วนบุคคล และศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟู การประเมินเฉพาะบุคคลนี้ทำให้ศาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเลือกใช้เครื่องมือได้ตรงกับความต้องการ พฤติกรรมและลักษณะของผู้กระทำความผิด³⁸ โดยในท้ายที่สุดจะส่งเสริมผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรมเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดยิ่งขึ้น (Individualized Justice)

(3) มีการประเมินความเสี่ยง รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมีรายละเอียดของการประเมินความเสี่ยงและความเป็นไปได้ที่ผู้กระทำความผิดจะกระทำความผิดซ้ำ ข้อมูลนี้ช่วยศาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดระดับการกำกับดูแลที่เหมาะสมเพื่อปกป้องความปลอดภัยสาธารณะต่อไป

³⁵ เฟิงอ้าง.

³⁶ เฟิงอ้าง.

³⁷ Cliff Roberson (เชิงอรรถ 32) 160-161.

³⁸ Preston Elrod and R. Scott Ryder (เชิงอรรถ 34) 251.

(4) สร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และช่วยให้บรรลุดัชนีประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบและทำให้แน่ใจว่าการพิจารณาและตัดสินคดีขึ้นอยู่กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ถูกต้อง และเชื่อถือได้ นอกจากนี้รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงยังเป็นส่วนสนับสนุนให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนบรรลุดัชนีประสงค์ กล่าวคือ ได้ให้ข้อมูลสำคัญและการประเมินเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดต่อศาลหรือหน่วยงานที่มีอำนาจเพื่อนำไปแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายต่อไป³⁹

3. การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดเป็นหนึ่งในเครื่องมือสากลที่มีความสำคัญในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ในส่วนนี้ผู้เขียนจะได้อธิบายให้เห็นถึงเงื่อนไขทางกฎหมายของการใช้การสืบเสาะข้อเท็จจริงในราชอาณาจักรไทย สาธารณรัฐสิงคโปร์ มัลดีฟส์ ลอริดา สหรัฐอเมริกา รัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร ซึ่งประเทศต่าง ๆ ที่ถูกหยิบยกมานั้นล้วนแต่เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กทั้งสิ้น

3.1 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในราชอาณาจักรไทย

ราชอาณาจักรไทยประกาศใช้กฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 และได้เข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 ส่งผลให้เกิดพันธกรณีภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ⁴⁰ โดยการเข้าร่วมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กฉบับดังกล่าวแสดงให้เห็นความสอดคล้องกับความพยายามในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของเด็กในราชอาณาจักรไทย ซึ่งมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดรวมอยู่ด้วย และภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ได้รับการแยกตัวออกมา กฎหมายทั้งสามรุ่น อันได้แก่

³⁹ Karen M. Hess, Christine Hess Orthmann and John Paul Wright, *Juvenile Justice* (6th edn, Wadsworth Cengage Learning 2013) 340.

⁴⁰ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, 'สิทธิมนุษยชน : ตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี' (กระทรวงการต่างประเทศ, ม.ป.ป.) <<https://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/CRC.php>> สืบค้นเมื่อ 18 พฤศจิกายน 2567.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 (กฎหมายรุ่นที่หนึ่ง) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 (กฎหมายรุ่นที่สอง) และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (กฎหมายรุ่นที่สาม) ต่างก็มีการกำหนดเงื่อนไขทางกฎหมายของการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดไว้แตกต่างกัน ดังนี้

3.1.1 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 นี้ ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 26 ที่ว่า “เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กได้รับแจ้งการจับกุมตามความในมาตรา 24 แล้วให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงตามที่ระบุไว้ในมาตรา 9(1)

(2) ทำรายงานแสดงถึงข้อเท็จจริงตามที่ระบุไว้ในมาตรา 9(1) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชนซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการผู้ดำเนินงานเกี่ยวกับคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำการซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนในศาล ให้เสนอความเห็นเช่นนั้นต่อศาลด้วย...”

จากบทบัญญัติข้างต้นจะพบว่า การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเป็นคดีอาญาที่จะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลคดีเด็กและเยาวชนและผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กได้รับแจ้งการจับกุมแล้วเท่านั้น

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กำหนดรายละเอียดของข้อเท็จจริงในรายงานการสืบเสาะเอาไว้ โดยจะต้องประกอบด้วยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุ ประวัติของผู้กระทำความผิด ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต (State of mind) นิสัย (Habit) อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อม และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด นอกจากนี้กฎหมายยังได้

กำหนดให้ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงของบุคคลที่ใกล้ชิดที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเลี้ยงดูหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย⁴¹

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาจถูกดำเนินการอีกครั้ง หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า รายงานดังกล่าวมีข้อความที่ควรสืบเสาะเพิ่มเติม โดยในกรณีนี้ศาลจะมีอำนาจออกหมายให้พนักงานคุมประพฤติไปดำเนินการเพิ่มเติมได้⁴² ด้วยเหตุนี้รายงานการสืบเสาะในชั้นนี้จึงอาจถูกเรียกว่าเป็นรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาของศาล

รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงที่ศาลได้รับจะถูกนำไปเป็นประเด็นในการพิจารณาคดีของศาล ควบคู่กับประเด็นที่ว่าเด็กหรือเยาวชนจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่⁴³ โดยการรับฟังรายงานนั้นหากจะส่งผลดีกับเด็กหรือเยาวชนผู้เป็นจำเลยแล้ว ศาลสามารถรับฟังโดยไม่จำเป็นต้องมีพยานบุคคลประกอบรายงานนั้นก็ได้ แต่หากการรับฟังรายงานนั้นจะเป็นผลร้ายกับเด็กหรือเยาวชน ศาลมีหน้าที่แจ้งข้อความตามรายงานนั้นให้เด็กหรือเยาวชนทราบและจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะแถลงต่อสู้หรือนำพยานมาสืบหักล้างด้วย ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดของหลักฟังความทุกฝ่ายที่ต้องการให้ผู้ที่ถูกผลกระทบมีสิทธิและมีโอกาสในการแก้สิ่งที่ถูกกล่าวหาได้⁴⁴

ในกรณีที่ศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน กฎหมายกำหนดให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนจะต้องรับทราบรายงานการสืบเสาะและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กก่อนมีคำพิพากษาเสมอ นอกจากนี้หากผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กประสงค์ที่จะแถลงการณ์ด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ กฎหมายยังกำหนดให้ศาลรับไว้ประกอบการพิจารณาอีกด้วย⁴⁵

3.1.2 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้กำหนดเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงไว้ในมาตรา 55 ว่า “เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 50 แล้ว⁴⁶ ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

⁴¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 9(1). และหยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก (สำนักงานปรชานิติ 2494) 166-202.

⁴² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 41 วรรคสอง.

⁴³ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 45.

⁴⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 9, วิญญูชน 2561) 96-97.

⁴⁵ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 58.

⁴⁶ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 50 วรรคแรก บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีอาญาเมื่อการจับกุมเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และคดีนั้นจะต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว ให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมหรือควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นแจ้งการจับกุมหรือควบคุมไปยัง

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) เว้นแต่ในคดีอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดี จะสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้ แล้วให้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้อง

(2) ทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาล ให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย...”

จากบทบัญญัติข้างต้นการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดจะเริ่มขึ้นภายหลังจากมีการจับกุมและการสอบถามปากคำเด็กหรือเยาวชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจและการควบคุมของรัฐแล้ว เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนแล้วก็จะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนต่อไป

การสืบเสาะข้อเท็จจริงที่ดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤตินั้นจะต้องมีรายละเอียดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อม

สาเหตุแห่งการกระทำความผิด นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดให้ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงของบุคคลที่ใกล้ชิดที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เช่น บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย⁴⁷ โดยการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดข้างต้นนี้อาจเรียกว่าเป็นการสืบเสาะก่อนขึ้นพิจารณาของศาล

อย่างไรก็ตาม เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้ว กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจไปดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมด พร้อมทำรายงานประกอบความเห็นเพื่อเสนอต่อศาลก็ได้⁴⁸ โดยการใช้อำนาจของศาลตามกฎหมายนี้เป็นกรณีที่ไม่เคยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาก่อน

ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ ตลอดจนบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่โดยไม่ชักช้า ในกรณีเช่นนี้นักงานสอบสวนจะต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายในเวลาสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กหรือเยาวชนแล้วให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานพินิจ ผู้อำนวยการสถานพินิจดังกล่าวจะควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานพินิจหรือจะปล่อยชั่วคราวโดยมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้หรือจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้กับบุคคลหรือองค์กรที่เห็นสมควรก็ได้”

⁴⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34(1).

⁴⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 79.

ในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานคุมประพฤติรวบรวมรายละเอียดของการสืบเสาะข้อเท็จจริงได้ครบถ้วนแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะต้องทำรายงาน พร้อมความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนคนนั้น จากนั้นจึงส่งรายงานและความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี นอกจากนั้นหากมีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลแล้ว ก็จะต้องเสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งยังจะต้องเพิ่มเติมความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนคนนั้นด้วย

อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาก่อนแล้ว แต่ศาลเห็นว่ายังมิข้อควรสืบเสาะเพิ่มเติม ศาลก็มีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาลได้อีกครั้ง⁴⁹

ข้อเท็จจริงในรายงานการสืบเสาะของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นอย่างมาก เนื่องจากกฎหมายบังคับให้ศาลต้องถือข้อเท็จจริงเหล่านั้นเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องพิจารณาด้วย⁵⁰ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาแล้ว ศาลจะพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ก็ต่อเมื่อได้รับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจเสียก่อน นอกจากนั้นหากผู้อำนวยการสถานพินิจจะขอแถลงการณ์เพิ่มเติมด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ศาลก็ต้องรับไว้ประกอบการพิจารณาด้วย⁵¹

3.1.3 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 82 ที่ว่า “เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 70 วรรคหนึ่ง หรือได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 73 แล้ว ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 36(1) เว้นแต่ในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดีจะสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้ แล้วให้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้อง

(2) ทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 36(1) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือ

⁴⁹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 80.

⁵⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 78.

⁵¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 94.

เยาวชนต่อศาลให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย...”

จากบทบัญญัติข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในชั้นนี้ จะเกิดภายหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนตกอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ กล่าวคือ เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนจากพนักงานสอบสวน หากว่าการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนกรณีหนึ่ง หรือเป็นกรณีที่ศาลได้ตรวจสอบการจับกุมแล้วและอาจควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้หรืออาจปล่อยตัวไปอีกกรณีหนึ่ง โดยการดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงที่ผู้อำนวยการสถานพินิจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการนั้น จะต้องประกอบด้วยรายละเอียด ได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อม สาเหตุแห่งการกระทำความผิด นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดให้ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงของบุคคลที่ใกล้ชิดที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย⁵²

จากรายละเอียดข้างต้นเห็นได้ว่ากฎหมายกำหนดประเภทของข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดไว้ออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ ข้อเท็จจริงด้านสภาพร่างกาย ข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ข้อเท็จจริงด้านสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ และข้อเท็จจริงด้านสภาพจิต เนื่องจากประสงค์ให้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ และมีประสบการณ์เฉพาะด้านเป็นผู้สำรวจและค้นหาข้อเท็จจริงที่ตนเองสามารถทำได้ โดยได้กำหนดรายละเอียดย่อยไว้ ดังนี้⁵³

- (1) ข้อเท็จจริงด้านสภาพร่างกาย ดำเนินการโดยแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์
- (2) ข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติ
- (3) ข้อเท็จจริงด้านสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ ดำเนินการโดยนักจิตวิทยา
- (4) ข้อเท็จจริงด้านสภาพจิต ดำเนินการโดยจิตแพทย์

อย่างไรก็ดีกฎหมายมิได้บังคับว่าการสำรวจและรายงานการสืบเสาะจะต้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงตามรายละเอียดทั้ง 4 ประการ โดยกฎหมายให้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเพื่อสืบเสาะข้อเท็จจริงที่จำเป็นหรือเหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชนคนนั้น ๆ โดยหากเป็นกรณีเช่นนี้ พนักงานคุมประพฤติก็อาจงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงบางด้านหากเห็นว่าไม่จำเป็นหรือเหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้⁵⁴

⁵² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 36(1).

⁵³ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 4.

⁵⁴ แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 4 วรรคสอง.

อย่างไรก็ดีหากคดีอาญาเรื่องนั้นอยู่ในชั้นพิจารณาของศาลแล้ว ภายหลังจากที่พนักงานคุมประพฤติรวบรวมรายงานข้อเท็จจริงที่ได้จากการสืบเสาะ อันได้แก่ รายงานสิ่งแวดล้อม รายงานตรวจพิเคราะห์ทางกายหรือจิต รายงานตรวจทางจิตวิทยา รายงานทางสังคมสงเคราะห์ รายงานประเมินสภาวะสุขภาพกาย พนักงานคุมประพฤติจะประมวลสรุปสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนเพื่อเสนอรายงานและความเห็นต่อผู้อำนวยการสถานพินิจ จากนั้นจึงจะส่งให้ศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป⁵⁵

ในปัจจุบันราชอาณาจักรไทยมีกฎหมายกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม การจัดทำรายงานการสืบเสาะ พร้อมความเห็นนี้จะต้องกระทำให้เสร็จภายใน 23 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากพนักงานสอบสวนหรือหลังจากการตรวจสอบการจับโดยศาลอีกด้วย⁵⁶

อย่างไรก็ตามหากคดีอาญานั้นถูกฟ้องต่อศาลแล้ว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้การสืบเสาะข้อเท็จจริงอาจเกิดขึ้นได้ใน 2 กรณีดังนี้ ได้แก่ กรณีไม่เคยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาก่อน โดยกำหนดไว้ในมาตรา 116 ว่า “ในกรณีที่ไม่มี การสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 82(1) ถ้าศาลเห็นสมควร จะสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมดตามมาตรา 36(1) และทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นตามมาตรา 82(2) เสนอต่อศาลก็ได้” และกรณียังมีข้อควรสืบเสาะเพิ่มเติม โดยกำหนดไว้ในมาตรา 117 ว่า “ในกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 36(1) หรือมาตรา 116 แล้ว ถ้าศาลเห็นว่ารายงานของผู้อำนวยการสถานพินิจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงตามมาตรา 115 ยังมีข้อที่ควรสืบเสาะเพิ่มเติม ก็ให้มีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาลได้”

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ารายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมีความสำคัญต่อการกำหนดมาตรการเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนโดยใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนหรือการใช้การลงโทษ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงได้บังคับให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องรับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจตามมาตรา 82(2) มาตรา 116 หรือ มาตรา 117 แล้วแต่กรณี เสียก่อน จึงจะสามารถพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ หากปราศจากการรับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจ ศาลเยาวชนและครอบครัวย่อมไม่อาจมีคำพิพากษาลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้⁵⁷

⁵⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 10.

⁵⁶ ประกาศกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566 ข้อ 3 ประกอบตารางแนบท้ายประกาศกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เรื่อง กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566.

⁵⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 131.

3.2 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดในสาธารณรัฐสิงคโปร์

สิงคโปร์ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นประเทศที่มีการใช้บังคับกฎหมายอย่างเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ⁵⁸ โดยสิงคโปร์มีการออกและบังคับใช้กฎหมายเฉพาะเพื่อแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปในปี ค.ศ. 1993 ชื่อว่า Children and Young Persons Act (Chapter 38) ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญต่อตัวเด็กและเยาวชนหลายประการ เช่น สิทธิในกระบวนการยุติธรรม การปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพ การกำหนดอำนาจหน้าที่และการพิจารณาคดีของศาลเยาวชน สถานที่ควบคุมเด็กและเยาวชน ศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสถานที่ปลอดภัยสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นต้น ต่อมาสิงคโปร์แก้ไขกฎหมายดังกล่าวในปี ค.ศ. 1994 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1994 นอกจากนี้ในวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 1995 สิงคโปร์ได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เป็นผลทำให้สิงคโปร์ต้องผูกพันต่อพันธกรณีภายใต้อนุสัญญาดังกล่าวที่มีประเด็นของการปฏิบัติและสิทธิของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีรวมอยู่ด้วยอีกชั้นหนึ่ง⁵⁹

Children and Young Persons Act (Chapter 38) กำหนดเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนเอาไว้ หากบุคคลที่กระทำความผิดและถูกนัดพิจารณาในศาลครั้งแรกในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี บุคคลนั้นจะตกอยู่ในฐานะของเด็ก (Child) แต่หากบุคคลที่กระทำความผิดและถูกนัดพิจารณาในศาลครั้งแรกมีอายุตั้งแต่ 14 ปี แต่ไม่ถึง 16 ปี บุคคลนั้นจะตกอยู่ในฐานะของเยาวชน (Young Person)⁶⁰

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดในสาธารณรัฐสิงคโปร์ถูกกำหนดไว้ในมาตรา 47 แห่ง Children and Young Persons Act (Chapter 38) โดยในมาตราดังกล่าวจะกำหนดกระบวนการพิจารณาในศาลเยาวชนทั้งหมด ตั้งแต่การแจ้งและอธิบายข้อกล่าวหาโดยศาล การถามคำให้การ การสืบพยานและการถามค้าน การเปิดโอกาสให้บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือญาติเข้ามาช่วยเหลือในทางคดีกับตัวเด็ก รวมถึงการรับฟังรายงานการสืบเสาะของเด็กด้วย โดยบทบัญญัติข้างต้นได้กำหนดรายละเอียดสาระสำคัญของรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กไว้ ดังนี้

ภายหลังจากศาลได้รับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วว่าเด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก่อนที่ศาลจะตัดสินใจว่าจะจัดการกับเด็กอย่างไร ศาลเยาวชนอาจร้องขอข้อมูลสำคัญของเด็ก เช่น

⁵⁸ Ben Chester Cheong, 'Judiciary and Law Enforcement in Singapore Inc' (2022) Singapore Policy Journal <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4144756> สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567.

⁵⁹ Convention on the Rights of the Child Article 1.

⁶⁰ ปพนธีร์ ชีระพันธ์, 'กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสิงคโปร์ : ข้อสังเกตเปรียบเทียบกับประเทศไทย (ตอนที่ 1)' (2562) 3, 1 วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น 180-181.

ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของครอบครัว ความประพฤติทั่วไป สภาพแวดล้อมของบ้าน ประวัติที่โรงเรียน ประวัติทางการแพทย์ รวมถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ศาลเข้าใจและช่วยให้สามารถจัดการกับเด็กได้ภายใต้ประโยชน์สูงสุดของเด็ก นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจสอบถามคำถามใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลดังกล่าวได้อีกด้วย⁶¹

ข้อมูลที่ศาลอาจร้องขอข้างต้นอาจรวมถึงรายงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่จัดทำโดยเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่สวัสดิภาพที่ได้รับแต่งตั้ง⁶² ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียนหรือบุคคลอื่นใดที่ศาลเยาวชนเห็นว่าเหมาะสมที่จะทำรายงานเกี่ยวกับเด็กภายใต้ระยะเวลาที่ศาลกำหนด⁶³

นอกจากบุคคลที่กล่าวข้างต้นแล้วศาลเยาวชนอาจกำหนดให้เด็กและบิดามารดาหรือผู้ปกครองจัดหาข้อมูลดังกล่าว หรือให้ความช่วยเหลือแก่ศาลเยาวชนตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็น รวมทั้งยังมีอำนาจกำหนดให้เด็กและบิดามารดาหรือผู้ปกครองอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสอง เข้ารับการประเมินทางการแพทย์ จิตวิทยา หรือทางอื่น ๆ ตามที่ศาลเยาวชนเห็นว่าจำเป็น⁶⁴

เมื่อได้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับตัวเด็กหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องแล้ว บุคคลที่มีหน้าที่สืบเสาะจะต้องรายงานข้อมูลดังกล่าวให้ศาลทราบ ในกรณีที่ศาลเยาวชนได้รับและพิจารณารายงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่สวัสดิภาพที่ได้รับแต่งตั้ง ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียน หรือบุคคลอื่นใดที่ศาลเยาวชนเห็นว่าเหมาะสม ศาลมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้เด็ก บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ทราบถึงเนื้อหาในรายงานที่มีลักษณะหรือพฤติกรรมของตน ซึ่งศาลเห็นว่าเป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับตัวเขาและจะต้องถูกดำเนินการต่อไป

นอกจากนี้ถ้าเด็ก บิดามารดา หรือผู้ปกครองที่ได้รับแจ้งถึงสาระสำคัญส่วนใดส่วนหนึ่งของรายงานนั้น ประสงค์จะให้พยานหลักฐานอ้างอิงถึงเรื่องนั้น ศาลถ้าคิดว่าพยานหลักฐานเป็นส่วนสำคัญต่อคดี ศาลอาจเลื่อนกระบวนการพิจารณาออกไปก็ได้ ในกรณีนี้หากศาลเห็นว่าจำเป็น ศาลจะให้ผู้จัดทำรายงานเข้าร่วมการฟังด้วยก็ได้⁶⁵

ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนจะกำหนดวิธีจัดการกับเด็กที่กระทำความผิดภายหลังจากที่ได้รับรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร โดยศาลจะต้องนั่งพิจารณาเพื่อกำหนดวิธีการร่วมกับที่ปรึกษา 2 คน

⁶¹ Children and Young Persons Act (Chapter 38) Section 47(9).

⁶² เจ้าหน้าที่สวัสดิภาพที่ได้รับแต่งตั้งนี้จะเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจาก the Director-General เพื่อทำหน้าที่ในการสืบหาข้อมูล ประเมินผล กำกับดูแล และให้คำแนะนำกับเด็ก บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือสมาชิกในครอบครัว ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อรักษาสวัสดิภาพและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็กหรือบุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในกฎหมาย Children and Young Persons Act (Chapter 38) นี้.

⁶³ Children and Young Persons Act (Chapter 38) Section 47(10).

⁶⁴ Children and Young Persons Act (Chapter 38) Section 47(11)(a), (b).

⁶⁵ Children and Young Persons Act (Chapter 38) Section 47(13).

(Advisers) จากคณะที่ปรึกษาที่ประธานาธิบดีแต่งตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่ปรากฏว่าศาลไม่อาจดำเนินการได้ และไม่สามารถเลื่อนออกไปได้ ซึ่งการเลื่อนออกไปนั้นจะไม่ใช่เป็นประโยชน์เพื่อความยุติธรรม ในกรณีนี้ ผู้พิพากษาจะนั่งพิจารณาเพื่อกำหนดแนวทางร่วมกับที่ปรึกษาคนเดียวหรืออาจนั่งพิจารณาคนเดียวก็ได้⁶⁶ การนำรายงานการสืบเสาะมาใช้นั้นจะนำมาเพื่อการพิจารณาหาวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม หรืออาจใช้เพื่อออกคำสั่งใด ๆ กับตัวเด็กที่ถูกพิจารณาคดีในศาล⁶⁷

3.3 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดในมลรัฐ ฟลอริดา สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นหนึ่งในสองประเทศที่ไม่ได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ด้วยเหตุผลที่มีรากฐานมาจากความคิดเชิงอนุรักษนิยมด้านศาสนา แต่ในมลรัฐต่าง ๆ ก็พยายามกำหนดนโยบายและกฎหมายเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็ก⁶⁸ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกาถูกกำหนดโดย Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 ตั้งแต่มาตรา 985.01 ถึง 985.8025 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญหลายประการ เช่น เพื่อเพิ่มความปลอดภัยของสังคมส่วนรวมโดยลดการกระทำความผิดของเด็กผ่านกระบวนการป้องกัน เบี่ยงเบนคดี และการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งต้องการให้โอกาสเด็กที่จะมีชีวิตใหม่อีกครั้ง⁶⁹ เพื่อจัดเตรียมกระบวนการทางศาลหรือทางอื่นในการคุ้มครองสิทธิของเด็ก เหยื่อ หรือบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและด้วยความเคารพโดยศาลหรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง⁷⁰ เพื่อจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาทั้งในด้านสุขภาพ จิตใจ ปัญญา การศึกษา และร่างกาย⁷¹ และเพื่อสร้างการปกป้องสังคมโดยใช้การประเมินที่ครอบคลุมทุกมิติ และมีมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้ตรงต่อการตอบสนองความต้องการของเด็กและใช้การลงโทษ หรือใช้การรักษาที่เหมาะสมที่สุดกับความร้ายแรงในการกระทำความผิด⁷²

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในมลรัฐฟลอริดากำหนดให้บุคคลที่อายุน้อยกว่า 7 ปี ไม่อาจมีความรับผิดชอบทางอาญาได้ ซึ่งรวมทั้งไม่อาจถูกจับกุม ตั้งข้อหา หรือใช้วิธีการเบี่ยงเบนใด ๆ กับบุคคลเหล่านั้น เว้นแต่บุคคลนั้นจะได้ฝ่าฝืนกฎหมายอันเป็นความผิดอุกฉกรรจ์พิเศษที่กฎหมายกำหนด

⁶⁶ Children and Young Persons Act (Chapter 38) Section 38(1).

⁶⁷ Children and Young Persons Act (Chapter 38) Section 38(2).

⁶⁸ John Muncie and Barry Goldson, *Comparative Youth Justice* (Sage Publications Ltd. 2006) 15-16.

⁶⁹ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.01 (1)(a).

⁷⁰ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.01 (1)(b).

⁷¹ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.01 (1)(c).

⁷² Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.01 (1)(d).

(Forcible Felony)⁷³ แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี หรือบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายก่อนอายุครบ 18 ปี จะถูกให้ความหมายว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก⁷⁴

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดในมลรัฐฟลอริดาถูกกำหนดไว้ใน PART VII ตั้งแต่มาตรา 985.43 ถึงมาตรา 985.494 โดยในส่วนดังกล่าวจะกำหนดและวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริง รวมถึงการประเมินผล อันมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

เมื่อพบว่าเด็กกระทำความผิด ศาลอาจสั่งให้สำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กและเยาวชน (Department of Juvenile Justice) จัดเตรียมรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็ก โดยในรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะต้องเป็นผลมาจากการประเมินแบบสหสาขาวิชาชีพ และเมื่อจำเป็นต้องมีการประเมินดังกล่าว จะต้องรายงานความต้องการที่สำคัญของเด็ก คำแนะนำเกี่ยวกับการจำแนกประเภทของความเสียหายสำหรับเด็ก ความต้องการในการกำกับดูแลและให้คำปรึกษา รวมถึงแผนการฟื้นฟูที่เหมาะสมในสภาพแวดล้อมของเด็กที่ต้องการพร้อมกับการรักษาความปลอดภัยของสังคมส่วนรวม โดยรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะถูกส่งโดยศาลภายใต้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของศาลหรือสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กและเยาวชน⁷⁵

การมีคำสั่งให้จัดทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กที่กระทำความผิดจะเป็นอำนาจและดุลยพินิจของศาล โดยก่อนมีคำสั่ง ศาลอาจได้รับคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของศาลหรือสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กและเยาวชน และเมื่อศาลมีคำสั่งแล้วผู้ทำหน้าที่ดำเนินการได้แก่ สำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กและเยาวชน⁷⁶

ในการประเมินผลเพื่อทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้สารเสพติด ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยในรายงานจะต้องรวมบทสรุปของการประเมินที่ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ข้างต้นด้วย⁷⁷

เมื่อศาลได้รับรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงแล้ว ศาลจะต้องพิจารณาผลการประเมินและแนวโน้มของเด็กทั้งหมด และจะต้องตรวจสอบบันทึกการพิจารณาดีก่อนหน้าของเด็กร่วมด้วย ก่อนที่จะมีคำสั่งในขั้นสุดท้ายแห่งคดี นอกจากนี้ศาลอาจกำหนดให้มีการประเมินและการศึกษาเพิ่มเติมโดยสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กและเยาวชน โรงเรียนประจำเขต หน่วยงานทางสังคม จิตวิทยา หรือจิตเวชใด ๆ ของรัฐ ในกรณีเช่นนี้ ศาลต้องสั่งให้ประเมินความต้องการด้านการศึกษาและต้องรวมไว้ในรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงด้วย⁷⁸

⁷³ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.031 (2).

⁷⁴ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.03 (7).

⁷⁵ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.43(1)(a).

⁷⁶ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.43(1)(a).

⁷⁷ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.43(1)(b).

⁷⁸ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.43(2).

รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริง พร้อมด้วยรายงานและการประเมินอื่น ๆ ทั้งหมดที่ใช้เพื่อทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็ก จะต้องถูกจัดเตรียมให้กับเด็ก พ่อแม่ของเด็กหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย ที่ปรึกษากฎหมายของเด็ก และพนักงานอัยการแห่งรัฐ (State Attorney) ในเวลาอันสมควรก่อนการพิจารณาเพื่อรับฟังการสืบเสาะ (Disposition Hearing) นอกจากนี้รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะต้องถูกส่งให้ศาลเมื่อรายงานเสร็จสิ้นภายใน 48 ชั่วโมงก่อนการพิจารณาเพื่อรับฟังการสืบเสาะ โดยรายงานการสืบเสาะนี้จะไม่ได้รับการพิจารณาโดยศาลหากไม่ได้รับความยินยอมจากเด็กและที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและจนกว่าจะพบว่าเด็กได้กระทำความผิดเสียก่อน⁷⁹ เมื่อศาลพบว่าเด็กได้กระทำความผิด ศาลอาจรับและพิจารณาหลักฐานที่เกี่ยวข้องและเป็นสาระสำคัญอื่น ๆ รวมถึงรายงานหรือคำแถลงที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจา เพื่อพยายามกำหนดมาตรการที่เหมาะสมที่จะดำเนินการเกี่ยวกับเด็ก⁸⁰

3.4 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดในรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย

เครือรัฐออสเตรเลียให้สัตยาบันในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1990 ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่ปกป้อง ค้ำครอง และรักษาสีทธิเด็กที่พึงมีตามกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าว⁸¹ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในแต่ละรัฐของเครือรัฐออสเตรเลียจะมีความแตกต่างกันตามกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ อย่างไรก็ตามภายใต้หลักเกณฑ์และความแตกต่างเหล่านั้น หลักการสำคัญของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในแต่ละรัฐกลับมีความคล้ายคลึง โดยดำรงอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า “หากบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 10 ปี หรือมากกว่าตามที่กฎหมายกำหนดได้กระทำความผิด บุคคลนั้นจะต้องถูกส่งไปดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบเฉพาะ แยกต่างหากกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบปกติ” โดยในรัฐควีนส์แลนด์นั้นผู้กระทำความผิดที่จะต้องตกอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบเฉพาะนี้ คือ บุคคลที่มีอายุไม่เกิน 17 ปี⁸² ทั้งนี้ การที่กฎหมายของรัฐควีนส์แลนด์กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กไว้สูงกว่ารัฐอื่น ๆ เนื่องจากต้องการที่จะคุ้มครองบุคคลให้ได้ใกล้เคียงกับมาตรฐานกลางตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก⁸³

⁷⁹ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.43(3).

⁸⁰ Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 Section 985.433(3).

⁸¹ Australian Human Rights Commission, ‘The UN Committee on the Rights of the Child and reporting on children's rights’ <<https://humanrights.gov.au/our-work/childrens-rights/un-committee-rights-child-and-reporting-childrens-rights>> สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567.

⁸² Youth Justice Act 1992 Section 5.

⁸³ Legal Aid Queensland, ‘Welcome to Legal Aid Queensland’ (2020) <<https://www.legalaid.qld.gov.au/>> สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567.

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในรัฐควีนส์แลนด์ถูกกำหนดโดยกฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับ ได้แก่ Juvenile Justice Act 1992, Juvenile Justice Regulations 2003, Child Protection (Offender Reporting) Act 2004, Young Offenders (Interstate Transfer) Act 1987 และ Childrens Court Act 1992 แต่สำหรับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดในรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย ถูกกำหนดไว้ใน Youth Justice Act 1992 โดยกฎหมายดังกล่าวต้องการสร้างทางเลือกให้กับศาลในการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง การยอมรับและความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมาย และการแก้ปัญหาโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน⁸⁴ ภายใต้ Youth Justice Act 1992 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาถูกกำหนดไว้ใน Part 7 Division 1 มาตรา 151-154 มีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

ภายหลังจากที่เด็กถูกตัดสินว่ามีความผิด ก่อนศาลจะพิพากษาลงโทษ ศาลอาจสั่งให้ผู้อำนวยการสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็ก (Chief Executive of Department of Youth Justice) จัดทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กให้ศาลทราบ⁸⁵ โดยศาลจะต้องพิจารณารายงานข้างต้นนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษเด็กที่จำเป็นและมีประสิทธิภาพสูงสุด⁸⁶ ซึ่งรายงานการสืบเสาะนี้ถูกทำขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษเด็กเท่านั้น⁸⁷

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะ ผู้มีหน้าที่ในการจัดทำรายงานคือ ผู้อำนวยการสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็ก และเมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ผู้อำนวยการสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กจะต้องจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้ศาล รวมทั้งให้เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมเมื่อศาลร้องขอ⁸⁸ อย่างไรก็ตามศาลอาจขอให้ส่งมอบรายงานที่ประกอบด้วยข้อมูลที่ศาลต้องการการประเมินในด้านต่าง ๆ และรายงานเกี่ยวกับเด็กหรือครอบครัวของเด็กหรือเรื่องอื่น ๆ ที่สำคัญได้เช่นกัน⁸⁹

ศาลอาจขอให้ส่งรายงานการสืบเสาะให้ศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยคำนึงถึงความซับซ้อนของการจัดทำรายงาน⁹⁰ หากศาลไม่ได้กำหนดเวลาไว้ รายงานจะต้องถูกส่งให้ศาลโดยเร็วที่สุดหลังจากมีคำสั่ง⁹¹

⁸⁴ 'About the youth justice system' (Youth Law Australia) <<https://yla.org.au/qlld/topics/courts-police-and-the-law/the-youth-justice-system/overview-of-the-youth-justice-system/>> สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567.

⁸⁵ Youth Justice Act 1992 Section 151(1).

⁸⁶ Youth Justice Act 1992 Section 151(2).

⁸⁷ Youth Justice Act 1992 Section 151(4).

⁸⁸ Youth Justice Act 1992 Section 151(10).

⁸⁹ Youth Justice Act 1992 Section 151(5).

⁹⁰ Youth Justice Act 1992 Section 151(6).

เมื่อรายงานการสืบเสาะถูกส่งให้ศาลแล้ว ศาลอาจขอให้ผู้เขียนรายงานหรือบุคคลที่ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอยู่ในรายงานมาปรากฏตัวต่อศาลเพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ศาลอาจถามและอนุญาตให้คู่ความถามบุคคลที่มาปรากฏตัวต่อศาลข้างต้นก็ได้⁹²

สำหรับการเปิดเผยข้อมูลในรายงานการสืบเสาะ หากมีการมอบรายงานให้ศาล ศาลจะต้องมอบสำเนารายงานให้แก่พนักงานอัยการและทนายความหากเด็กมีทนายความเป็นตัวแทนโดยเร็วที่สุด อย่างไรก็ตามหากเด็กไม่มีทนายความเป็นตัวแทน ศาลอาจมอบรายงานดังกล่าวให้แก่เด็กหรือผู้ปกครองของเด็กที่อยู่ในศาลแทน ทั้งนี้ ศาลอาจวางข้อกำหนดที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมเกี่ยวกับรายงานที่มอบให้แก่บุคคลข้างต้น เช่น ขอบเขตการเปิดเผยข้อมูล หรือกำหนดเวลาที่จะส่งรายงานคืน เป็นต้น⁹³ การเปิดเผยข้อมูลในรายงานการสืบเสาะในศาลสามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ แต่หากเป็นพื้นที่นอกศาลแล้ว การเปิดเผยข้อมูลจะต้องไม่กระทบและฝ่าฝืนกฎหมายคุ้มครองเด็ก (Child Protection Act 1999)⁹⁴ นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ศาลจะต้องรับและพิจารณารายงานการสืบเสาะก่อนที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาอันเป็นการควบคุมตัวเด็ก (Detention Order) อีกด้วย⁹⁵

3.5 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดในเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเมื่อวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1990 และให้สัตยาบันในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1991 โดยกฎหมายดังกล่าวมีผลบังคับในวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1992⁹⁶ สำหรับเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร และเขตการปกครองอื่น ๆ ของสหราชอาณาจักรใช้ Crime and Disorder Act 1998 ในการกำหนดกระบวนการและขั้นตอนเพื่อจัดการกับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ขบถด้วยกฎหมาย โดยบุคคลที่มีอายุ 10 ปีหรือมากกว่านั้นจะเป็นกลุ่มบุคคลที่กฎหมายกำหนดมาตรการไว้เป็นพิเศษ⁹⁷ โดยกฎหมายกำหนดมาตรการต่าง ๆ ตั้งแต่การป้องกันการกระทำความผิดและการฝ่าฝืนคำสั่งที่ขบถด้วยกฎหมาย เช่น

⁹¹ Youth Justice Act 1992 Section 151(12).

⁹² Youth Justice Act 1992 Section 152.

⁹³ Youth Justice Act 1992 Section 153.

⁹⁴ Youth Justice Act 1992 Section 153A.

⁹⁵ Youth Justice Act 1992 Section 207.

⁹⁶ GOV.UK, 'Policy paper United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC): how legislation underpins implementation in England' <<https://www.gov.uk/government/publications/united-nations-convention-on-the-rights-of-the-child-uncrc-how-legislation-underpins-implementation-in-england>> สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2567.

⁹⁷ Crime and Disorder Act 1998 Section 1.

คำสั่งของบิดามารดา คำสั่งเกี่ยวกับความปลอดภัย คำสั่งเคอร์ฟิว รวมถึงยังได้กำหนดวิธีการดำเนินการกับบุคคลที่กระทำความผิดอีกด้วย

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดในเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายกลางของสหราชอาณาจักรฉบับชื่อว่า Sentencing Act 2020 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 2020 เป็นต้นมา โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดซึ่งศาลจะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดทั้งที่เป็นบุคคลทั่วไปและเด็ก นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยผู้พิพากษาและผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ลดความเสี่ยงของข้อผิดพลาด รวมถึงเพิ่มความโปร่งใสให้สาธารณะเห็นในกระบวนการลงโทษ⁹⁸

ภายใต้ Sentencing Act 2020 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาถูกกำหนดให้นำมาใช้ทั้งในคดีอาญาทั่วไปที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิดและในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิด แต่เพื่อความสอดคล้องกับประเด็นปัญหาของการวิจัย ผู้เขียนขออธิบายเฉพาะการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดเท่านั้น การสืบเสาะข้อเท็จจริงและการทำรายงานนั้นปรากฏอยู่ในบทบัญญัติในมาตรา 30-33 โดยกฎหมายได้กำหนดคำนิยามของ Pre-Sentencing Report ไว้ว่าเป็นรายงานที่จัดทำหรือถูกส่งโดยเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่นั้น ๆ (Social Worker) หรือกรรมการเพื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก (Youth Offending Team) เพื่อช่วยศาลในการกำหนดวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการกับผู้กระทำความผิด และในรายงานนั้นจะประกอบไปด้วยข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลที่อายุไม่ถึง 18 ปี⁹⁹

การสืบเสาะข้อเท็จจริงและการใช้รายงานการสืบเสาะนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีบทบัญญัติทางกฎหมายกำหนดให้ศาลต้องรับฟังรายงานการสืบเสาะก่อนมีความเห็นหรือมีคำสั่งใด ๆ กับผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี โดยในกรณีนี้ศาลจะต้องรับและพิจารณา (obtain and consider) รายงานการสืบเสาะก่อนมีความเห็นหรือมีคำสั่งใด ๆ อย่างไรก็ตามกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นเอาไว้เช่นกัน กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่มียารายงานการสืบเสาะผู้กระทำความผิดอยู่แล้ว และศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าตามพฤติการณ์ของคดี ศาลมีข้อมูลล่าสุดที่อยู่ในรายงานนั้นอยู่แล้ว โดยการได้รับข้อมูลมาก่อนนี้อาจมาจากในคดีอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นล่าสุด เช่นนี้ศาลก็ไม่จำเป็นต้องรับรายงานการสืบเสาะนั้นไว้พิจารณา¹⁰⁰

⁹⁸ 'Circular No. 2020/03 The Sentencing Act 2020' (Ministry of Justice.) <<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5fbc32c1d3bf7f5736c1a195/sentencing-act-2020-circular-nov-2020.pdf>> สืบค้นเมื่อ 24 กรกฎาคม 2567.

⁹⁹ Sentencing Act 2020 Section 31(1) and (2).

¹⁰⁰ Sentencing Act 2020 Section 30(1) (2) and (3).

การดำเนินการอย่างใด ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องได้รับรายงานการสืบเสาะก่อนมีคำสั่งหรือมีเงื่อนไข ศาลอาจรับรายงานการสืบเสาะด้วยวาจาในศาลก็ได้¹⁰¹ อย่างไรก็ตามหากเป็นรายงานของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กอายุไม่ถึง 18 ปี และเป็นกรณีที่ศาลจะต้องพิจารณาในประเด็นเกี่ยวกับโทษจำคุกในความผิดร้ายแรง ระยะเวลาของโทษจำคุก ความเสี่ยงของการเกิดอันตรายต่อสาธารณะจากการลงโทษ หรือความเสี่ยงของการเกิดอันตรายต่อสาธารณะจากการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต รายงานการสืบเสาะจะต้องกระทำเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น¹⁰² ในกรณีที่ศาลไม่ได้รับและพิจารณา รายงานการสืบเสาะ ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำคุก ใช้การลงโทษในชุมชน (Community Sentence)¹⁰³ การมีคำสั่งให้ฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็ก (Youth Rehabilitation Order) ทั้งในรูปแบบปกติและรูปแบบเข้มข้น (Intensive Supervision)¹⁰⁴ การมีคำสั่งให้ลงโทษในชุมชน (Community Order)¹⁰⁵ อีกด้วย Sentencing Act 2020 ยังได้กำหนดเกี่ยวกับการเปิดเผยรายงานการสืบเสาะไว้โดยกำหนดสาระสำคัญ กล่าวคือ หากศาลได้รับรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงที่เป็นลายลักษณ์อักษร¹⁰⁶ ศาลจะต้องมอบรายงานนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้กระทำความผิดซึ่งแสดงตนในศาล¹⁰⁷ อย่างไรก็ตามหากผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี และปรากฏต่อศาลว่าการเปิดเผยข้อมูลใด ๆ ที่มีอยู่ในรายงานมีแนวโน้มที่จะสร้างความเสี่ยงอันตรายร้ายแรงต่อผู้กระทำความผิด ศาลไม่จำเป็นต้องมอบสำเนารายงานนั้นให้กับบุคคลข้างต้น¹⁰⁸ นอกจากนี้ศาลยังต้องมอบสำเนารายงานให้กับพนักงานอัยการ เว้นแต่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่สมควรอีกด้วย¹⁰⁹

4. วิเคราะห์ปัญหาการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในราชอาณาจักรไทย

การสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนเป็นหนึ่งในกลไกที่มีความสำคัญและปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในราชอาณาจักรไทยมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2494 จนกระทั่งปัจจุบัน การรับฟังการสืบเสาะข้อเท็จจริงนี้ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปที่ใช้กับ

¹⁰¹ Sentencing Act 2020 Section 31(4).

¹⁰² Sentencing Act 2020 Section 31(5).

¹⁰³ Sentencing Act 2020 Section 30(4).

¹⁰⁴ Sentencing Act 2020 Section 179(4), (6) and 180(4).

¹⁰⁵ Sentencing Act 2020 Section 204(4), and 208(8).

¹⁰⁶ Sentencing Act 2020 Section 32(1).

¹⁰⁷ Sentencing Act 2020 Section 32(2).

¹⁰⁸ Sentencing Act 2020 Section 32(3).

¹⁰⁹ Sentencing Act 2020 Section 32(4).

ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ การสืบเสาะข้อเท็จจริงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลสำคัญของผู้กระทำความผิดให้ศาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ โดยข้อมูลดังกล่าวนี้จะประกอบไปด้วยข้อมูลสำคัญในด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติและภูมิหลัง ประวัติอาชญากรรม สภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด รวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจในการตัดสินของศาลในท้ายที่สุด

การดำเนินการสืบเสาะกระทำได้โดยหลายวิธีประกอบกัน เช่น การสัมภาษณ์ผู้กระทำความผิดและผู้เกี่ยวข้อง อาทิ สมาชิกในครอบครัว นายจ้าง หรือครูอาจารย์ เป็นต้น การตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ อาทิ บันทึกการตรวจหรือรายงานของโรงพยาบาล เป็นต้น การดำเนินการเช่นว่านี้โดยทั่วไปจะกระทำโดยเจ้าพนักงานคุมประพฤติและผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยจะรวบรวมและประเมินข้อมูลทั้งหมดแล้วเสนอให้กับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ต่อไป

แม้ว่าโดยหลักแล้วการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะมีข้อดีหลายประการ แต่อย่างไรก็ตามภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับปัจจุบันที่มีผลใช้บังคับ การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในราชอาณาจักรไทยยังประสบปัญหาอยู่หลายประการ ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะทั้งฉบับ

นับตั้งแต่ราชอาณาจักรไทยมีการแยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อยออกจากผู้กระทำความผิดทั่วไปจนกระทั่งปัจจุบัน กฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งสามรุ่นอันได้แก่ รุ่นแรก พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 รุ่นที่สอง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และรุ่นที่สาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ต่างได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายทั้งสามฉบับจะกำหนดหลักการสำคัญเกี่ยวกับการสืบเสาะและการทำรายงานนั้น แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วกลับพบความแตกต่างที่สำคัญบางประการ ซึ่งถูกอธิบายและเปรียบเทียบได้ ดังนี้

1) การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กฎหมายรุ่นแรกที่ยกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้กระทำความผิดของเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไปได้กำหนดเงื่อนไขในการทำการสืบเสาะข้อเท็จจริง พร้อมทั้งการจัดทำรายงานและความเห็นโดยผู้ที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจนว่า การสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและ

คุ้มครองเด็กได้รับแจ้งการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนคนนั้น โดยผู้อำนวยการสถานพินิจจะส่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดในประเด็นต่าง ๆ อันได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อม และสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เมื่อได้รับข้อมูลจากพนักงานคุมประพฤติแล้ว จากนั้นผู้อำนวยการสถานพินิจจะต้องทำรายงานแสดงข้อเท็จจริงข้างต้น พร้อมความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด จากนั้นจึงส่งรายงานการสืบเสาะดังกล่าวไปให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล นอกจากนี้การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาจถูกดำเนินการอีกครั้งในชั้นพิจารณาของศาล หากศาลเห็นว่ารายงานดังกล่าวยังมีข้อความที่ควรสืบเสาะเพิ่มเติม เช่นนี้ศาลจะมีอำนาจออกหมายให้พนักงานคุมประพฤติไปดำเนินการเพิ่มเติมได้

2) การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เป็นกฎหมายรุ่นที่สองได้กำหนดว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงอาจเกิดขึ้นได้ในสองชั้น กล่าวคือ ในชั้นก่อนพิจารณาในศาล ทำนองเดียวกับกฎหมายในรุ่นก่อนหน้า และในชั้นพิจารณาในศาล ซึ่งแต่ละชั้นกฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้ดังนี้

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในชั้นก่อนพิจารณาในศาล การสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดในชั้นนี้จะเริ่มต้นภายหลังจากมีการจับกุมและมีการสอบถามปากคำเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งได้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นไปยังสถานพินิจ เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนแล้วก็จะส่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงอันมีรายละเอียดเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ สิ่งแวดล้อม สาเหตุแห่งการกระทำความผิด นอกจากนั้นกฎหมายยังได้กำหนดให้ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงของบุคคลที่ใกล้ชิดที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน อันได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่อีกด้วย¹¹⁰

สำหรับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดในชั้นพิจารณาในศาล การสืบเสาะในกรณีนี้ กฎหมายกำหนดแยกออกเป็น 2 กรณีย่อย ๆ กล่าวคือ เป็นกรณีที่ไม่เคยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาก่อน และเป็นกรณีที่เคยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาแล้วแต่ยังมีข้อควรสืบเสาะเพิ่มเติม ซึ่งกฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้ต่างกัน กล่าวคือ กรณีไม่เคยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาก่อน กฎหมายได้กำหนดให้อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวอาจมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจไปดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงข้อใดข้อหนึ่งหรือทั้งหมดตามที่กล่าวมาแล้วในชั้นก่อนพิจารณา และ

¹¹⁰ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34(1).

ทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาล¹¹¹ สำหรับกรณีที่เคยมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาแล้วแต่ยังมีข้อควรสืบเสาะเพิ่มเติม กฎหมายกำหนดให้อำนาจศาลเพื่อส่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสืบเสาะข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาลได้อีกครั้งหนึ่ง¹¹²

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติทางกฎหมายข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นอาจเกิดขึ้นได้ใน 2 ชั้น ได้แก่ ในชั้นก่อนพิจารณาของศาลและในชั้นพิจารณาของศาล ข้อสังเกตสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ การที่กฎหมายให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้ หากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดี การกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเช่นนี้นับว่าเป็นความแตกต่างสำคัญกับกฎหมายในรุ่นก่อนหน้า โดยกฎหมายฉบับก่อนหน้าไม่ได้ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดไว้ ไม่ว่าในคดีดังกล่าวจะเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษสูงหรือไม่เพียงใด ในทางกลับกันพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กลับบัญญัติให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงกับผู้อำนวยการสถานพินิจได้ หากเป็นคดีอาญาที่มีโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกำหนดไว้เช่นนี้ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญในการค้นหาเครื่องมือแก้ไขปรับเปลี่ยนฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อย อันเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน โดยองค์กรที่มีอำนาจในการเลือกใช้เครื่องมือหรือวิธีการ เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว จะไม่มีข้อมูลอันไม่ใช่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดอย่างเพียงพอ และจะนำไปสู่ความยากลำบากในการเลือกใช้เครื่องมือแก้ไขฟื้นฟูที่ถูกต้องตามลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนต่อไป

ในทางปฏิบัติความผิดที่อาจพบและอยู่ภายใต้เงื่อนไขการใช้ดุลยพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริง เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่น ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส ความผิดฐานข่มขืนใจผู้อื่น ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวกักขัง ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า ความผิดตามกฎหมายจราจรทางบก และความผิดตามกฎหมายการพนัน เป็นต้น¹¹³

¹¹¹ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 79.

¹¹² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 80.

¹¹³ สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, (19 และ 24 มิถุนายน 2567 และ 26 กรกฎาคม 2567). สัมภาษณ์ ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว, (23 และ 28 พฤษภาคม 2567 และ 15 กรกฎาคม 2567). และ สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจ, (วันที่ 7, 21 และ 23 พฤษภาคม 2567).

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดของต่างประเทศแล้ว ผู้เขียนพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แยกการดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่บังคับให้ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดทุกคดี อันได้แก่ เขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร และกลุ่มประเทศที่ให้ดุลยพินิจแก่ศาลในการพิจารณาและมีคำสั่งว่าจะให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงหรือไม่ อันได้แก่ สาธารณรัฐสิงคโปร์ มลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา และรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย โดยทั้งสามนั้นได้ให้อำนาจศาลเป็นผู้พิจารณาว่า ในคดีอาญาที่ตนเองรับผิดชอบ สมควรที่จะต้องดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาพิพากษาหรือไม่

3) การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ภายหลังจากที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ถูกยกเลิก และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายฉบับดังกล่าวอันเป็นกฎหมายที่ยังใช้บังคับกระทั่งปัจจุบันได้กำหนดให้การสืบเสาะข้อเท็จจริงอาจเกิดขึ้นได้ในสองชั้น กล่าวคือ ในชั้นก่อนพิจารณาในศาล และในชั้นพิจารณาในศาล ทำนองเดียวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยกฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขของการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดดังเช่นกฎหมายฉบับเดิม กล่าวคือ หากเป็นคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดีจะสั่งงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้¹¹⁴ แม้ว่าการกำหนดเงื่อนไขของกฎหมายเช่นนี้จะสร้างความรวดเร็วในการดำเนินคดี เนื่องจากไม่ต้องรอการดำเนินการสืบเสาะ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นที่มาของปัญหาและผลกระทบอื่น ๆ ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กและเยาวชน¹¹⁵

การที่กฎหมายฉบับปัจจุบันกำหนดให้อำนาจกับผู้อำนวยความสะดวกสถานพินิจเช่นนี้ได้สร้างผลกระทบตามมาหลายประการ โดยประการที่สำคัญที่สุดคือการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวในฐานะองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายในการเลือกใช้เครื่องมือในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเด็กและเยาวชนที่ฝ่าฝืนกฎหมาย จะไม่มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นอันเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชน เช่น ศาลไม่มีข้อมูล

¹¹⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 82(1).

¹¹⁵ สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจ, (วันที่ 7, 21 และ 23 พฤษภาคม 2567).

เกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ ฐานะสิ่งแวดล้อม สาเหตุแห่งการกระทำความผิด และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่ใกล้ชิดที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ศาลต้อง คำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับการศึกษาอบรมสั่งสอนและสงเคราะห์ ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี มากกว่าการที่จะลงโทษ และในการพิพากษาคดีนั้นศาลจะต้องคำนึงถึง บุคลิกลักษณะสภาพร่างกายและสภาพจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคน ๆ ไป รวมทั้งใช้ การลงโทษ หรือเปลี่ยนโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง¹¹⁶ โดยศาลจะต้องถือว่าประวัติ อายุ เพศ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของจำเลย ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวง เกี่ยวกับจำเลย และของบิดามารดาผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งจำเลยอาศัยอยู่ด้วยหรือบุคคลซึ่งให้การศึกษา ให้ทำการงานหรือมีความเกี่ยวข้อง เป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาด้วย¹¹⁷ ด้วยเหตุนี้หากศาลเยาวชน และครอบครัวไม่มีข้อมูลจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเนื่องจากผู้อำนวยการสถานพินิจได้สั่งด การสืบเสาะแล้วตามกฎหมาย ก็จะเป็นไปไม่ได้เลยที่ศาลจะเลือกใช้เครื่องมือแก้ไขเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดในแต่ละราย ด้วยเหตุนี้ความสำเร็จของการมี กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของราชอาณาจักรไทยที่มุ่งเน้นการให้โอกาส และคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งควรจะได้รับการศึกษาอบรมสั่งสอนและ สงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีจึงไม่อาจบรรลุผลได้

นอกจากผลกระทบต่อการบรรลุผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและ เยาวชนแล้ว ในทางปฏิบัติในขั้นตอนการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งของพนักงานอัยการ หากไม่มีรายงาน การสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชนมาพร้อมสำนวนการสอบสวนด้วย พนักงานอัยการจะคืนสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานสอบสวนรับไปดำเนินการ โดยพนักงานอัยการ จะถือว่า การสอบสวนในคดีนั้นยังไม่เสร็จ¹¹⁸ กรณีเช่นนี้เมื่อพนักงานสอบสวนมายื่นสำนวนการสอบสวน นิติกรที่สำนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาเบื้องต้นว่าสำนวนการสอบสวนมีเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องครบถ้วนหรือไม่ หากสำนวนการสอบสวนที่นำมาขึ้นนั้นขาดรายงานการสืบเสาะ เจ้าหน้าที่ ดังกล่าวก็จะคืนสำนวนการสอบสวน พร้อมให้คำแนะนำกับพนักงานสอบสวนว่าจะต้องมีการแนบ รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงมาพร้อมกันด้วย¹¹⁹ แม้ว่าตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วย

¹¹⁶ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 119.

¹¹⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 115.

¹¹⁸ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 191 วรรคแรก.

¹¹⁹ สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว, (23 และ 28 พฤษภาคม 2567 และ 15 กรกฎาคม 2567).

การดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 191(1) จะให้อำนาจพนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวสามารถสั่งในคดีได้โดยไม่ต้องรอรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงหากเป็นคดีที่มีการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติกลับพบว่า พนักงานอัยการจะคืนสำนวนการสอบสวนพร้อมขอให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนกลับมาอีกครั้งพร้อมรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงแม้ว่าคดีดังกล่าวจะเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ก็ตาม

สำหรับความสำคัญของรายงานการสืบเสาะที่มีต่อการดำเนินงานของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการนั้นมีลักษณะทำนองเดียวกับศาล กล่าวคือ ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายพิเศษที่มีเจตนารมณ์ต่างจากกฎหมายทั่วไป เนื่องจากต้องการให้เยียวยาแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการมุ่งลงโทษ โดยในขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องและการพิจารณาพิพากษานั้นมีเครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด รายงานดังกล่าวจะถูกจัดทำโดยผู้อำนวยการสถานพินิจ และประกอบด้วยข้อมูลรายละเอียดที่สำคัญของผู้กระทำความผิดรวมทั้งสาเหตุของการกระทำความผิด เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จจึงจะส่งรายงานนั้นให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ต่อไป โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องจะได้ใช้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวในการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย ด้วยเหตุนี้รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินคดีในทุกขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน¹²⁰ นอกจากนี้การดำเนินการสืบเสาะและจัดทำรายงานยังมีความสอดคล้องกับการกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่สอบสวนหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาฉินของผู้ต้องหาอันเป็นสิ่งที่กฎหมายบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการอีกด้วย¹²¹ ด้วยเหตุนี้รายงานการสืบเสาะจึงอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับการกำหนดโทษหรือวิธีการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายในท้ายที่สุดต่อไป (Individualization)¹²²

การที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ผู้อำนวยการสถานพินิจใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้สร้างผลกระทบโดยตรงดังที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วในกฎหมายรุ่นก่อนหน้าข้างต้น บทบัญญัติของ

¹²⁰ ความเห็นของนายเรวัติ ฉ่ำเฉลิม อธิบดีอัยการสูงสุด จากสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว, *คู่มือการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2563* (บริษัท แอ็คคิวเรทเพรส 2564) 49.

¹²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138.

¹²² สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว, *คู่มือการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2563* (บริษัท แอ็คคิวเรทเพรส 2564) 50-51.

กฎหมายดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับแนวคิดประโยชน์สูงสุดของเด็กที่ต้องการให้การใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งรวมถึงการกำหนดบทลงโทษหรือกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและมุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กเป็นสำคัญ นอกจากนี้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ราชอาณาจักรไทยเป็นภาคีและมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อ 3 ข้อย่อยที่ 1 ที่เห็นว่า ในการกระทำทั้งปวงที่เกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก และข้อ 40 ข้อย่อยที่ 1 ที่กล่าวว่า รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็ก และต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ของเด็กในสังคมอีกด้วย

นอกจากประโยชน์ของรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะมีผลโดยตรงต่อการเลือกใช้เครื่องมือในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายของเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดแล้ว รายงานดังกล่าวยังมีประโยชน์ในด้านที่จะทำให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่มีอำนาจได้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนได้อย่างดีขึ้น พร้อมทั้งยังสามารถวางแผนและดำเนินการช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนคนนั้น เช่น ข้อมูลในรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะช่วยให้อาสาสมัครเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนต้องการได้รับการรักษาทางจิตเนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพจิตและสภาพร่างกายแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่ต้องประสพอยู่¹²³ หรือข้อมูลในรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงรวมทั้งมาตรการที่ศาลกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนไปปฏิบัติ จะถูกนำไปวิเคราะห์เพื่อค้นหาวิธีการในการป้องกันปัญหาการกระทำความผิดในอนาคตต่อไป¹²⁴

เมื่อพิจารณา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับกฎหมายในอดีตของราชอาณาจักรไทยรวมทั้งกฎหมายต่างประเทศแล้วพบว่า การดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงและการทำรายงานส่งให้องค์กรที่เกี่ยวข้องต่อไปนั้นมีประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อตัวเด็กและเยาวชน รวมทั้งสังคมส่วนรวมด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเสนอว่าในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดทุกคดี ไม่ว่าจะมียุติวิธีโทษหนักเบาเพียงใด ควรมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงและทำรายงานเพื่อส่งให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยบทความวิจัยนี้เสนอแนะให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 82(1) แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยการตัดข้อความที่ให้ดุลยพินิจผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อตรวจการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับออก

¹²³ สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจ, (วันที่ 7, 21 และ 23 พฤษภาคม 2567).

¹²⁴ สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, (19 และ 24 มิถุนายน 2567 และ 26 กรกฎาคม 2567).

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะบางประเด็น

ในกรณีที่มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด กฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ได้กำหนดกระบวนการในการดำเนินการไว้ให้ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญและมีประสบการณ์เฉพาะด้านเป็นผู้สำรวจและค้นหาข้อเท็จจริง ดังนี้¹²⁵

- (1) ข้อเท็จจริงด้านสภาพร่างกาย ดำเนินการโดยแพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์
- (2) ข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติ
- (3) ข้อเท็จจริงด้านสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ ดำเนินการโดยนักจิตวิทยา
- (4) ข้อเท็จจริงด้านสภาพจิต ดำเนินการโดยจิตแพทย์

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 อย่างละเอียดแล้วจะพบว่า กฎหมายมิได้บังคับว่าการสืบเสาะและการรายงานจะต้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงโดยครบถ้วนทั้งสี่ด้าน โดยกฎหมายเปิดโอกาสให้พนักงานคุมประพฤติใช้ดุลยพินิจเพื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่จำเป็นหรือเหมาะสมกับสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชนคนนั้น ๆ และอาจงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงบางด้านหากเห็นว่าไม่จำเป็นหรือไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้¹²⁶ การกำหนดให้พนักงานคุมประเวศมีอำนาจเลือกดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงในบางประเด็น และมีอำนาจงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในบางประเด็นเช่นนี้จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ทำนองเดียวกับปัญหาในข้อก่อนหน้านี้ กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว จะไม่มีข้อมูลที่ครบถ้วนและรอบด้านอันจะนำไปใช้ในการเลือกเครื่องมือหรือมาตรการในการฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กและเยาวชนผู้นั้น รวมทั้งสถานพินิจเองที่อาจไม่มีข้อมูลเพื่อนำไปช่วยเหลือหรือดำเนินการต่อหากเป็นกรณีที่เด็กหรือเยาวชนผู้นั้นประสบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ หรือสภาพจิต อันจำเป็นจะต้องได้รับการแก้ไขโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนั้น ๆ ต่อไป

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่า ในคดีอาญาบางคดีการค้นหาข้อเท็จจริงบางประการไม่อาจกระทำได้ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับบิดามารดาอันเป็นข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผู้กระทำความผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมาย มีบิดามารดาอยู่ในประเทศอื่นซึ่งไม่ใช่ราชอาณาจักรไทย เช่น พม่าหรือมาเลเซีย เป็นต้น กรณีเช่นนี้ทำให้การสืบเสาะข้อเท็จจริงในประเด็นดังกล่าวไม่อาจกระทำได้ตามไปด้วย¹²⁷

¹²⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 4.

¹²⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 4 วรรคสอง.

¹²⁷ สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, (19 และ 24 มิถุนายน 2567 และ 26 กรกฎาคม 2567). และสัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจ, (วันที่ 7, 21 และ 23 พฤษภาคม 2567).

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดของต่างประเทศทุกประเทศแล้วพบว่า ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ Children and Young Persons Act (Chapter 38) กำหนดว่าภายหลังจากศาลได้รับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้วว่าเด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก่อนที่ศาลจะตัดสินใจว่าจะจัดการกับเด็กอย่างไร ศาลเยาวชนอาจร้องขอข้อมูลสำคัญของเด็ก เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของครอบครัว ความประพฤติทั่วไป สภาพแวดล้อมของบ้าน ประวัติที่โรงเรียน ประวัติทางการแพทย์ รวมถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ศาลเข้าใจและช่วยให้สามารถจัดการกับเด็กได้ภายใต้ประโยชน์สูงสุดของเด็ก นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจสอบถามคำถามใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลดังกล่าวได้อีกด้วย ในมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกาถูกกำหนดโดย Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 กำหนดให้การประเมินผลเพื่อทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงจะต้องประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้สารเสพติด ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยในรายงานจะต้องรวมบทสรุปของการประเมินที่ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ข้างต้นด้วย ในขณะที่ในรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย Youth Justice Act 1992 กำหนดว่าหากศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะผู้มีหน้าที่ในการจัดทำรายงานคือผู้อำนวยการสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็ก และเมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ผู้อำนวยการสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กจะต้องจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้ศาล รวมทั้งให้เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมเมื่อศาลร้องขอ โดยศาลมีอำนาจขอให้รายงานข้อมูลที่ศาลต้องการ การประเมินในด้านต่าง ๆ และรายงานเกี่ยวกับเด็กหรือครอบครัวของเด็กหรือเรื่องอื่น ๆ ที่สำคัญได้เช่นกัน และในเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร Sentencing Act 2020 กำหนดให้รายงานที่จัดทำหรือถูกส่งโดยเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่งานสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่นั้น ๆ หรือกรรมการเพื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก มีไว้เพื่อช่วยศาลในการกำหนดวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการกับผู้กระทำความผิด โดยในรายงานนั้นจะประกอบไปด้วยข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลที่อายุไม่ถึง 18 ปี โดยเมื่อพิจารณารายละเอียดจากกฎหมายต่างประเทศแล้วจะพบว่ากฎหมายของประเทศต่าง ๆ นั้นไม่ได้กำหนดบังคับเกี่ยวกับประเด็นข้อมูลของการสืบเสาะข้อเท็จจริงโดยเคร่งครัด แต่จะเปิดโอกาสให้ศาลในฐานะองค์กรที่มีอำนาจออกคำสั่งให้ดำเนินการสืบเสาะ มีดุลยพินิจในการกำหนดประเด็นที่อยากทราบและให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการสืบเสาะและรายงานกลับมาภายในระยะเวลาที่กำหนด จากนั้นจึงจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายเด็กได้ทราบข้อมูลและโต้แย้งคัดค้านต่อไป การกำหนดไว้เช่นนี้ดำรงอยู่ภายใต้หลักการเดียวกับราชอาณาจักรไทย กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจในการกำหนดประเด็นสืบเสาะที่ต้องการได้

อย่างไรก็ตามข้อมูลสำคัญในงานวิจัยที่ได้รับในทางปฏิบัติกลับแตกต่างไปจากกฎหมายที่ถูกบัญญัติข้างต้น โดยข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว อัยการคดีเยาวชนและครอบครัว

สถานพินิจ และที่ปรึกษากฎหมายในศาลเยาวชนและครอบครัว กลับแสดงให้เห็นว่า การเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะบางประเด็นเช่นนี้จะส่งผลต่อการแก้ไขฟื้นฟูความประพฤติของเด็กและเยาวชนและส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบเฉพาะนี้ต่อไป¹²⁸ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเสนอว่าในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดทุกคดีควรมีการสืบเสาะข้อเท็จจริงและทำรายงานในประเด็นสำคัญทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ ข้อเท็จจริงด้านสภาพร่างกาย ข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ข้อเท็จจริงด้านสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ และข้อเท็จจริงด้านสภาพจิต โดยไม่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีหน้าที่สืบเสาะมีการใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือหลายประเด็นได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่อาจดำเนินการสืบเสาะได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้บทความวิจัยฉบับนี้จึงเสนอแนะให้แก้ไขระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 ข้อ 4 วรรคสอง โดยใช้ข้อความต่อไปนี้ “รายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนต้องประกอบไปด้วยรายงานทุกด้านของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นซึ่งรายงานด้านหนึ่งด้านใดไม่อาจดำเนินการได้ก็ให้รายงานเฉพาะด้านที่สามารถดำเนินการได้”

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจสั่งงดการสืบเสาะ

นับตั้งแต่ราชอาณาจักรไทยมีกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดมาจนกระทั่งปัจจุบัน กฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งสามรุ่นได้กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีอำนาจสั่งดำเนินการหรืองดการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็กและเยาวชน โดยการดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงนี้จะเริ่มต้นกระทำตั้งแต่ในชั้นก่อนฟ้องคดี กล่าวคือ เริ่มต้นภายหลังจากได้รับแจ้งว่าเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดอยู่ในความควบคุมของอำนาจรัฐ การกำหนดโดยกฎหมายเช่นนี้ก่อให้เกิดข้อติดขัดที่ตนเองหรือหน่วยงานที่มีอำนาจในชั้นตอนต่อไป เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จะมีข้อมูลประกอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดไปร่วมพิจารณาเพื่อดำเนินการต่อไปได้ เช่น การมีข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การเบี่ยงเบนคดีอาญา (Diversion) โดยใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทั้งในชั้นก่อนฟ้องคดีและหลังฟ้องคดีตามมาตรา 86 และ 90 หรือการมีข้อเท็จจริงที่นำไปสู่การใช้มาตรการตามมาตรา 132 เป็นต้น การมีรายงานการสืบเสาะและมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดจะช่วยให้การทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของกฎหมาย เช่น การพิจารณาเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่พระราชบัญญัติ

¹²⁸ สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, (19 และ 24 มิถุนายน 2567 และ 26 กรกฎาคม 2567). สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว, (23 และ 28 พฤษภาคม 2567 และ 15 กรกฎาคม 2567). สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจ, (วันที่ 7, 21 และ 23 พฤษภาคม 2567). และ แอปพลิเคชันไลน์จากที่ปรึกษาในศาลเยาวชนและครอบครัวถึงพนัสนิธิ ธีระพันธ์ (14 พฤษภาคม 2567 และ 15 มิถุนายน 2567).

ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ต้องพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดด้วย หรือการใช้มาตรการตามมาตรา 132 ในทางปฏิบัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวก็จะพิจารณาข้อมูลจากรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงประกอบด้วย¹²⁹ ด้วยเหตุนี้การกำหนดให้เริ่มดำเนินการสืบเสาะโดยกฎหมายดังกล่าวถือเป็นจุดเด่นในการสร้างความรวดเร็วของการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดให้ประสบความสำเร็จด้วยประการหนึ่ง ในขณะที่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กกระทำความผิดของต่างประเทศในประเด็นนี้ กลับพบว่า ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ในมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา ในรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และในเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร ต่างกำหนดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งให้ดำเนินการหรือไม่ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง ภายหลังจากที่พบว่าเด็กที่ถูกฟ้องนั้นเป็นผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุที่กฎหมายของต่างประเทศนั้นให้ความเชื่อมั่นในตัวองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการเป็นสำคัญ การกำหนดไว้เช่นนี้แม้จะมีข้อดีเนื่องจากผู้มีอำนาจสั่งการสืบเสาะนั้นเป็นองค์กรที่มีความน่าเชื่อถืออย่างสูง แต่หากพิจารณาเรื่องความรวดเร็ว ก็พบว่า การสืบเสาะข้อเท็จจริงไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยหากศาลไม่มีคำสั่งให้ดำเนินการ

แม้ว่าประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีอำนาจสั่งการสืบเสาะ ในราชอาณาจักรไทยอาจเป็นประเด็นหนึ่งที่ควรถูกนำมาวิเคราะห์ว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไรก็ตามจากการให้ข้อเสนอในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะทั้งฉบับที่เสนอให้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงและทำรายงานเพื่อส่งให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไปในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดทุกคดี โดยไม่เปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะข้อเท็จจริงได้ ไม่ว่าในคดีอาญาใด ๆ ข้อเสนอแนะดังกล่าวจะส่งผลให้ปัญหาในประเด็นเกี่ยวกับผู้มีอำนาจสั่งการสืบเสาะนี้ยุติตามไปด้วย เนื่องจากเมื่อคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดทุกคดีจะต้องดำเนินการสืบเสาะและทำรายงานข้อเท็จจริงแล้ว ย่อมทำให้ไม่มีผู้มีอำนาจงดการสืบเสาะได้อีกต่อไป

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิด มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลสำคัญของผู้กระทำความผิด

¹²⁹ สัมภาษณ์ ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว, (19 และ 24 มิถุนายน 2567 และ 26 กรกฎาคม 2567). สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ พนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว, (23 และ 28 พฤษภาคม 2567 และ 15 กรกฎาคม 2567). และ สัมภาษณ์ด้วยตนเองและทางระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ ผู้อำนวยการสถานพินิจ, (วันที่ 7, 21 และ 23 พฤษภาคม 2567).

ให้องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ เช่น ศาล เพื่อนำไปกำหนดมาตรการที่จำเป็นต่อไป โดยทั่วไปในประเทศต่าง ๆ การสืบเสาะข้อเท็จจริงจะประกอบด้วย ประวัติทางสังคมของผู้กระทำความผิด การศึกษา การงาน ประวัติครอบครัว ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพจิต รวมทั้งการดำเนินคดีทางกฎหมายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิด

การดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงสามารถกระทำได้หลายวิธีประกอบกัน เช่น การสัมภาษณ์ ผู้กระทำความผิดและผู้เกี่ยวข้อง หรือการตรวจสอบหลักฐานต่าง ๆ เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ เช่น ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ หรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่ง จะรวบรวมและประเมิน ข้อมูลสำคัญ แล้วทำการรายงานเสนอต่อองค์กรที่กฎหมายกำหนด โดยการรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นอาจถูกกระทำเป็นลายลักษณ์อักษรหรือด้วยวาจาก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดโดยกฎหมายของแต่ละประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีและพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดก่อนตัดสินใจลงโทษหรือใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของผู้กระทำความผิด ซึ่งในท้ายที่สุดรายงานการสืบเสาะจะช่วยให้องค์กรที่เกี่ยวข้องตัดสินใจอย่างรอบรู้ และนำไปสู่เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป

การสืบเสาะข้อเท็จจริงและการจัดทำรายงานการสืบเสาะปรากฏอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในราชอาณาจักรไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 โดยกฎหมายในขณะนั้น อันได้แก่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ได้กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กดำเนินการสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริง และทำรายงานแสดงถึงข้อเท็จจริงตามที่ระบุไว้ รวมทั้งแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำของเด็กและเยาวชน ซึ่งกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดในทุกคดี แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต่อไป อย่างไรก็ตามหากมีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนในศาลแล้วก็จะต้องเสนอความเห็นว่าจะใช้การลงโทษหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างไร ต่อศาลด้วย ต่อมาเมื่อกฎหมายดังกล่าวถูกยกเลิก และมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แม้กฎหมายยังคงไว้ซึ่งบทบัญญัติของการดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริง แต่สาระสำคัญของการสืบเสาะกลับเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจดการสืบเสาะข้อเท็จจริงได้ในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแก่คดี จากนั้นเมื่อมีการยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และประกาศใช้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายก็ยังคงไว้ซึ่งเนื้อความและสาระสำคัญดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ทุกประการ

ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิด ถูกกำหนดไว้ใน Children and Young Persons Act (Chapter 38) โดยกฎหมายกำหนดว่า ภายหลังจากศาลได้รับข้อเท็จจริงที่ยืนยันแล้วว่าเด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก่อนที่ศาลจะ ตัดสินใจว่าจะจัดการกับเด็กอย่างไร ศาลเยาวชนอาจร้องขอข้อมูลสำคัญของเด็ก เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิหลังของครอบครัว ความประพฤติทั่วไป สภาพแวดล้อมของบ้าน ประวัติที่โรงเรียน ประวัติ ทางการแพทย์ รวมถึงพัฒนาการด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ศาลเข้าใจและช่วยให้สามารถจัดการกับเด็กได้ ภายใต้อำนาจสูงสุดของเด็ก โดยผู้มีหน้าที่รายงานข้อมูลที่ศาลต้องการอาจได้แก่ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าหน้าที่สวัสดิภาพที่ได้รับแต่งตั้ง ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่ขึ้นทะเบียน หรือบุคคลอื่นใดที่ ศาลเยาวชนเห็นว่าเหมาะสมที่จะจัดทำรายงานเกี่ยวกับเด็ก จากนั้นศาลจะแจ้งให้เด็ก บิดามารดาหรือ ผู้ปกครอง ทราบถึงเนื้อหาในรายงานที่มีลักษณะหรือพฤติกรรมของตน ซึ่งศาลเห็นว่าเป็นสาระสำคัญ เกี่ยวกับตัวเขาและจะต้องถูกดำเนินการต่อไป

ในมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิด ถูกกำหนดไว้ใน Florida Statutes Title XLVII Criminal Procedure and Correction Chapter 985 โดยกฎหมายกำหนดว่าเมื่อศาลพบว่าเด็กกระทำความผิด ศาลอาจสั่งให้สำนักงานเพื่อความยุติธรรม ของเด็กและเยาวชนจัดเตรียมรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็ก โดยรายงานการสืบเสาะ ข้อเท็จจริงจะต้องเป็นผลมาจากการประเมินแบบสหสาขาวิชาชีพ ในการประเมินผลเพื่อทำรายงาน การสืบเสาะข้อเท็จจริงจะประกอบไปด้วยข้อเท็จจริงในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต การใช้สารเสพติด ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยในรายงานจะต้องรวมบทสรุปของ การประเมินที่ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ ข้างต้นด้วย จากนั้นเมื่อการดำเนินการแล้วเสร็จและรายงาน การสืบเสาะ ถูกส่งไปให้ศาล ศาลจะพิจารณาผลการประเมินและแนวโน้มของเด็กทั้งหมด และจะ ตรวจสอบบันทึกการพิจารณาดีก่อนหน้าของเด็กร่วมด้วย ก่อนที่จะมีคำสั่งในขั้นสุดท้ายแห่งคดี นอกจากนี้รายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริง พร้อมด้วยรายงานและการประเมินอื่น ๆ ทั้งหมดที่ใช้ เพื่อทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงของเด็ก จะต้องถูกจัดเตรียมให้กับเด็ก พ่อแม่ของเด็กหรือ ผู้ปกครองตามกฎหมาย ที่ปรึกษากฎหมายของเด็ก และพนักงานอัยการแห่งรัฐ ภายในเวลาอันสมควร ซึ่งเป็นเวลาก่อนการพิจารณาเพื่อรับฟังการสืบเสาะอีกด้วย

ในรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำ ความผิดถูกกำหนดไว้ใน Youth Justice Act 1992 โดยกฎหมายกำหนดว่าภายหลังจากที่เด็กถูกตัดสิน ว่ามีความผิด ก่อนศาลจะพิพากษาลงโทษ ศาลอาจสั่งให้ผู้อำนวยการสำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็ก จัดทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กให้ศาลทราบ เมื่อศาลมีคำสั่งแล้ว ผู้อำนวยการ สำนักงานเพื่อความยุติธรรมของเด็กจะต้องจัดทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งให้เอกสารที่เป็น ลายลักษณ์อักษรเพิ่มเติมเมื่อศาลร้องขอ โดยศาลอาจขอให้ส่งรายงานการสืบเสาะให้ศาลภายใน

ระยะเวลาที่กำหนดโดยคำนึงถึงความซับซ้อนของการจัดทำรายงาน เมื่อรายงานการสืบเสาะถูกส่งให้ศาลแล้ว ศาลอาจขอให้ผู้เขียนรายงานหรือบุคคลที่ให้อภัยแกลงที่รวมอยู่ในรายงานมาปรากฏตัวต่อศาลเพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมก็ได้ ศาลอาจถามและอนุญาตให้คู่ความถามบุคคลที่มาปรากฏตัวต่อศาลข้างต้น นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ศาลจะต้องรับและพิจารณารายงานการสืบเสาะก่อนที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาควบคุมตัวเด็กอีกด้วย

ในเขตการปกครองอังกฤษ สหราชอาณาจักร การสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดถูกกำหนดไว้ใน Sentencing Act 2020 โดยกฎหมายกำหนดว่า รายงานการสืบเสาะที่ถูกจัดทำหรือถูกส่งโดยเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่นั้น ๆ หรือกรรมการเพื่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยศาลในการกำหนดวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการกับผู้กระทำความผิด โดยในตัวรายงานนั้นจะประกอบไปด้วยข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ของผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลที่อายุไม่ถึง 18 ปี ซึ่งศาลจะต้องรับและพิจารณารายงานการสืบเสาะก่อนมีความเห็นหรือมีคำสั่งใด ๆ กับบุคคลที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดไว้ อย่างชัดเจนว่าในกรณีที่ศาลไม่ได้รับและพิจารณารายงานการสืบเสาะ ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำคุก ใช้การลงโทษในชุมชน การมีคำสั่งให้ฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กทั้งในรูปแบบปกติและรูปแบบเข้มข้น นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดเกี่ยวกับการเปิดเผยรายงานการสืบเสาะไว้ว่าหากศาลได้รับรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงที่เป็นลายลักษณ์อักษร ศาลจะต้องให้สำเนารายงานนั้นกับผู้กระทำความผิดหรือตัวแทนทางกฎหมายของผู้กระทำความผิด และหากผู้กระทำความผิดมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ศาลจะต้องมอบรายงานนั้นให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองของผู้กระทำความผิดซึ่งแสดงตนในศาลอีกด้วย

แม้ว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศและราชอาณาจักรไทย จะดำรงอยู่ภายใต้แนวคิดและหลักการสำคัญเดียวกันอันมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดสำนักปฏิธานนิยม ที่เน้นการวิเคราะห์ลักษณะและสาเหตุในการกระทำความผิดเป็นรายบุคคล และมีความสอดคล้องกับกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ ว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ที่ต้องการทำให้เกิดความมั่นใจว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะได้สัดส่วนกับสภาพแวดล้อมทั้งของผู้กระทำความผิดแต่ละรายและความผิดที่ได้กระทำ รวมทั้งมีประโยชน์หลายประการ ตามที่ได้อธิบายไปแล้ว อย่างไรก็ตามบทความวิจัยนี้ได้ค้นพบสภาพปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่บางประการ อันได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะทั้งฉบับ ปัญหาเกี่ยวกับดุลยพินิจในการงดการสืบเสาะบางประเด็น และปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจสั่งงดการสืบเสาะ ซึ่งปัญหาข้างต้น จะส่งผลต่อการเลือกใช้เครื่องมือเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายของเด็กและเยาวชน รวมทั้งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของราชอาณาจักรไทยในท้ายที่สุด

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบเกี่ยวกับมาตรการการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญา ที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ทั้งที่เป็นแนวคิดทฤษฎี บทบัญญัติของกฎหมาย และการดำเนินการ ในทางปฏิบัติในราชอาณาจักรไทย บทความวิจัยนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บทความวิจัยฉบับนี้เสนอแนะให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 82(1) แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยงดการให้ดุลยพินิจกับผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่องดการสืบเสาะข้อเท็จจริงในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยร่างบทบัญญัติตามมาตรานี้จะมีข้อความว่า

“มาตรา 82 เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับแจ้งการจับกุมเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 70 วรรคหนึ่ง หรือได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 73 แล้ว ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 36(1)

(2) ...”

2) ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน พ.ศ. 2554 บทความวิจัยฉบับนี้เสนอแนะให้แก้ไขบทบัญญัติข้อ 4 วรรคสอง โดยผู้มีหน้าที่สืบเสาะข้อเท็จจริงจะต้องดำเนินการและรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนให้ครบทั้ง 4 ประเด็น เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็น โดยร่างบทบัญญัติข้อนี้จะมีข้อความว่า

“ข้อ 4 การสืบเสาะข้อเท็จจริงในแต่ละด้าน ดำเนินการโดยบุคลากร ดังนี้

(1) ข้อเท็จจริงด้านสภาพร่างกาย ดำเนินการโดยแพทย์ หรือบุคลากรทางการแพทย์

(2) ข้อเท็จจริงด้านสังคมหรือสิ่งแวดล้อม ดำเนินการโดยพนักงานคุมประพฤติ

(3) ข้อเท็จจริงด้านสติปัญญา นิสัย บุคลิกภาพ ดำเนินการโดยนักจิตวิทยา

(4) ข้อเท็จจริงด้านสภาพจิต ดำเนินการโดยจิตแพทย์

รายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนต้องประกอบไปด้วยรายงานทุกด้านของเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นซึ่งรายงานด้านหนึ่งด้านใดไม่อาจดำเนินการได้ ก็ให้รายงานเฉพาะด้านที่สามารถดำเนินการได้

การพัฒนาบทบัญญัติแห่งกฎหมายของราชอาณาจักรไทยข้างต้นจะเป็นหนึ่งในปัจจัยในการส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนภายใต้การสร้างความยุติธรรมให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายและยังเป็นการรักษาประโยชน์สูงสุดของเด็ก รวมทั้งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในอนาคตต่อไป